

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

«Допущено до захисту»
 Завідувач кафедри ІАІАС
 доктор історичних наук,
 професор
 Василь ОРЛИК
 «___»_____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему:

**«Сучасний редакційно-видавничий процес в Україні: проблеми
 функціонування та перспективи розвитку»**

Виконав: здобувач вищої освіти
 IV курсу, групи ІС-22
 ОПП «Інформаційна, бібліотечна та архівна
 справа» спеціальності 029 «Інформаційна,
 бібліотечна та архівна справа»
 — **ДУБРОВСЬКА Анна Геннадіївна**
 «___»_____ 2026 р.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
 _____ **Вікторія БАРАБАШ**
 «___»_____ 2026 р.

Рецензент: завідувач відділу рідкісних та
 цінних
 видань КЗ «Обласна універсальна наукова
 бібліотека ім. Д. І. Чижевського
 _____ **Наталія ЗЕЛЕНСЬКА**

Кропивницький – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ	14
1.1. Редакційно-видавничий процес як предмет наукового дослідження: стан розробки проблеми	14
1.2. Методологія та методи дослідження	20
1.3. Джерельна база дослідження	22
РОЗДІЛ ІІ. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	24
2.1. Тенденції та напрями розвитку редакційно-видавничого процесу в Україні	24
2.2. Вплив повномасштабної війни на читацькі уподобання та жанрову структуру книжкового ринку України	29
2.3. Фанфікшн у системі сучасного книговидання	34
2.4. Комерційно успішні жанри сучасної літератури (на прикладі романтичної комедії та дарк-роману)	38
РОЗДІЛ ІІІ. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМАТИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	42
3.1. Артбуки як феномен сучасного видавничого процесу: функції та тенденції розвитку	42
3.2. Українські практики створення та просування артбуків	45
3.3. Міжмедійні адаптації як складова трансформації видавничого процесу (на прикладі взаємодії книжкової та ігрової індустрій)	48
РОЗДІЛ ІV. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	53
4.1. Актуальні проблеми функціонування сучасного видавничого середовища	53
4.2. Стратегічні напрями розвитку редакційно-видавничої діяльності	57
4.3. Практичні механізми вдосконалення редакційно-видавничого процесу в Україні	62
ВИСНОВКИ	67
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність представленої зумовлена глибокими трансформаціями, які переживає видавнича галузь у XXI столітті, особливо в умовах цифровізації, глобалізації інформаційного простору та змін у комунікаційних практиках.

Редакційно-видавничий процес є базовим елементом функціонування всієї видавничої індустрії, адже охоплює повний цикл створення інформаційного продукту – від пошуку автора і підготовки тексту до його виробництва та просування на ринку. У сучасних умовах цей процес зазнає суттєвих змін, що пов'язані з переходом від традиційних друкованих форм до цифрових форматів, електронних видань і мультимедійного контенту.

Актуальність дослідження визначається впливом цифрових технологій. Сучасні програмні засоби значно прискорили редакційно-видавничий процес, інтегрувавши етапи редагування, верстки та коректури в єдине середовище. Це призвело до зміни ролей у редакції, універсалізації професійних навичок і підвищення вимог до компетентності фахівців. Від редактора сьогодні вимагається не лише мовна й стилістична грамотність, а й володіння цифровими інструментами, розуміння маркетингу та медіакомунікацій.

Важливим чинником актуальності є наявність системних проблем функціонування галузі, серед яких можемо назвати такі, як зниження якості редакторської підготовки через поєднання кількох функцій в одній особі, що негативно впливає на кінцевий продукт; недостатній рівень професійної підготовки кадрів і потреба у фахівцях, здатних адаптуватися до новітніх технологій та ринкових умов; економічні труднощі видавничого ринку, конкуренція з цифровими платформами та зменшення попиту на традиційну друковану продукцію; проблеми нормативно-правового регулювання та термінологічної невизначеності у галузі редагування і видавничої справи.

Актуальність теми підсилюється зміною самої природи комунікації. Розвиток соціальних мереж, блогосфери та нових медіа трансформують класичну модель «автор – редактор – видавець – читач», роблячи її більш динамічною та

інтерактивною. Це потребує переосмислення функцій редактора, який дедалі більше виступає не лише як фахівець із тексту, а як менеджер контенту та комунікацій.

Перспективи розвитку редакційно-видавничого процесу пов'язані з подальшою цифровізацією, автоматизацією та інтеграцією інноваційних технологій. Йдеться про розвиток електронного книговидання та відкритого доступу; використання штучного інтелекту для редагування, перекладу й аналізу текстів; розширення мультимедійних форматів; посилення ролі маркетингу та аналітики даних у видавничій діяльності.

Загалом сучасний редакційно-видавничий процес перебуває на етапі глибокої трансформації, що вимагає наукового осмислення як його проблем, так і перспектив розвитку. Саме тому дослідження цієї теми є важливим як для теорії видавничої справи, так і для практики підготовки конкурентоспроможних фахівців у галузі соціальних комунікацій.

Мета кваліфікаційної роботи: здійснити комплексне дослідження сучасного редакційно-видавничого процесу в Україні, виявити основні тенденції його розвитку, проблеми функціонування та визначити перспективи вдосконалення в умовах трансформації книжкового ринку, розвитку інноваційних форматів і міжмедійних практик.

Завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до вивчення редакційно-видавничого процесу, а також визначити методологічні засади та джерельну базу дослідження.
2. Охарактеризувати сучасний стан і основні тенденції розвитку видавничої справи в Україні.
3. Здійснити порівняльний аналіз читацьких вподобань за період 2022-2025.

4. Дослідити вплив соціокультурних чинників, зокрема умов повномасштабної війни, на трансформацію книжкового ринку та читацькі вподобання.

5. Визначити комерційно успішні жанри сучасної літератури та особливості їх функціонування на книжковому ринку.

6. Дослідити інноваційні формати видавничої продукції (зокрема артбуки) та практики їх реалізації в Україні.

7. Проаналізувати міжмедійні адаптації як чинник трансформації сучасного редакційно-видавничого процесу.

8. Виявити основні проблеми функціонування редакційно-видавничого процесу та обґрунтувати перспективи і практичні механізми його вдосконалення.

Об'єкт дослідження – редакційно-видавничий процес як складова сучасної видавничої діяльності в Україні.

Предмет дослідження – сучасний стан, проблеми функціонування, інноваційні формати та перспективи розвитку редакційно-видавничого процесу в Україні.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення та систематизацію, що дало змогу розкрити теоретичні засади редакційно-видавничого процесу та виокремити його ключові характеристики. Також застосовано системний підхід, який дозволив розглядати видавничу діяльність як цілісну структуру з урахуванням впливу цифрових технологій і соціальних змін. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні матеріали, результати контент-аналізу та елементи опитування, що забезпечило обґрунтування сучасних тенденцій розвитку видавничої сфери.

Структура та зміст кваліфікаційної роботи. Обсяг основного тексту – 62 стор., список використаних джерел та літератури складає 50 найменувань, 6 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність представленої теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання кваліфікаційної роботи.

У першому розділі здійснено аналіз теоретико-методологічних засад дослідження редакційно-видавничого процесу, висвітлено стан наукової розробки проблеми, а також охарактеризовано методи та джерельну базу кваліфікаційної роботи.

У другому розділі розглянуто сучасний стан і тенденції розвитку видавничої справи в Україні, проаналізовано вплив соціокультурних чинників, зокрема умов повномасштабної війни, на трансформацію книжкового ринку та читацькі вподобання, а також визначено комерційно успішні жанри сучасної літератури. Здійснено порівняльний аналіз читацьких вподобань за період 2022-2025.

У третьому розділі досліджено інноваційні формати сучасного видавничого процесу (зокрема артбуки) та міжмедійні адаптації, проаналізовано практики їх реалізації в Україні, а також розглянуто діяльність сучасних українських видавництв.

У четвертому розділі проаналізовано основні проблеми функціонування редакційно-видавничого процесу в Україні, визначено стратегічні напрями його розвитку та обґрунтовано практичні механізми вдосконалення видавничої діяльності в сучасних умовах.

У висновках узагальнено результати дослідження сучасного редакційно-видавничого процесу в Україні, підсумовано його теоретичні та практичні результати, а також окреслено основні тенденції розвитку й перспективи вдосконалення видавничої сфери.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Редакційно-видавничий процес як предмет наукового дослідження: стан розробки проблеми

Редакційно-видавничий процес як складна багаторівнева система діяльності привертає увагу науковців різних галузей, зокрема видавничої справи, документознавства та соціальних комунікацій. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій роль цього процесу суттєво трансформується, що зумовлює необхідність його глибокого наукового осмислення.

Сучасні дослідження редакційно-видавничої діяльності охоплюють широкий спектр питань: від теоретичних засад організації редакційного процесу до практичних аспектів підготовки та випуску друкованої й електронної продукції. Значну увагу приділено аналізу структурних етапів редакційно-видавничого процесу, функціональних обов'язків його учасників, а також впливу новітніх технологій на якість і ефективність видавничої продукції.

Попри наявність значної кількості наукових праць, проблема комплексного дослідження редакційно-видавничого процесу залишається актуальною. Це пов'язано з динамічними змінами у сфері медіа, зростанням ролі цифрових платформ, а також необхідністю адаптації традиційних підходів до нових умов функціонування інформаційного середовища.

У цьому контексті доцільно звернутися до наукових праць, у яких висвітлюються питання функціонування та розвитку видавничої галузі в сучасних умовах.

Зокрема, у статті О. Афоніна розглянуто актуальні аспекти визначення ролі й місця видавничої галузі в структурі національної економіки [1]. Автором

виокремлено основні стратегічні напрями її розвитку, серед яких удосконалення процесів книговидання та книгорозповсюдження, а також модернізація і оновлення фондів національної бібліотечної системи. Окрему увагу приділено проблемі недостатньої ефективності та повільності ухвалення рішень органами державної влади. На підставі проведених розрахунків запропоновано шляхи вирішення окреслених проблем із урахуванням світового досвіду та рекомендацій провідних міжнародних організацій.

Продовжуючи розгляд ролі видавничої галузі в суспільстві, варто також звернути увагу на її значення в умовах сучасних інформаційних викликів. У статті М. Сенченка «Книга як засіб покращення іміджу України в умовах інформаційних війн» проаналізовано роль книжкової продукції як інструменту формування позитивного іміджу держави. Автор обґрунтовує значення книги у протидії інформаційній агресії та підкреслює її вплив на міжнародне сприйняття України. Особливу увагу приділено необхідності підтримки національного книговидання, розвитку державної інформаційної політики та популяризації української книги за кордоном як складових інформаційної безпеки [32].

Н. Зелінська розглядає теоретичні засади функціонування видавничої справи як складової системи соціальних комунікацій. Авторка слушно визначає видавничу діяльність як важливий елемент комунікаційного процесу, що забезпечує створення, опрацювання та поширення інформації в суспільстві. Особливу увагу приділено її ролі у формуванні інформаційного простору та взаємодії між різними соціальними інститутами. У роботі підкреслюється значення видавничої справи як посередника між автором і споживачем інформації, а також як чинника розвитку культурного та інтелектуального середовища [15].

З метою глибшого розуміння тенденцій розвитку видавничої галузі доцільно звернутися до статистичних показників і структури книжкового ринку.

Аналіз стану національного книговидання здійснено С. Буряк, яка розглядає основні кількісні та якісні показники видавничої продукції, зокрема обсяги випуску книг і брошур, тематичну структуру видань, а також мовні особливості книжкового ринку України. Окрему увагу приділено динаміці змін у видавничій сфері порівняно з попередніми роками та визначенню провідних тенденцій її розвитку. У роботі також окреслено загальні проблеми галузі та перспективи її подальшого функціонування [2].

В аналітичному огляді А. Воронцової та Н. Музиченко розглянуто й узагальнено стан видання книг і брошур в Україні у 2024 році, а також здійснено порівняльний аналіз показників книговидання за 2023–2024 роки. Виокремлено основні характеристики українського книговидання у 2024 році, зокрема за асортиментом продукції, мовними та територіальними ознаками. Крім того, подано статистичну інформацію щодо випуску книг і брошур провідними українськими видавництвами різних форм власності, включаючи ті, що належать до сфери управління Держкомтелерадіо. За результатами аналізу встановлено, що у структурі книжкового ринку переважають навчальні та методичні видання, художня, наукова література, а також книги для дітей і юнацтва. Провідні позиції за кількістю назв і тиражами займає навчально-методична література. Тематично домінують видання політичного та соціально-економічного спрямування. Основна частина продукції у 2024 році була видана державною мовою, тоді як частина видань мовами національних меншин та іноземними мовами є значно меншою. Порівняно з попереднім роком спостерігається незначне скорочення кількості назв при одночасному зростанні загальних тиражів. Попри складні умови, спричинені війною, книговидавнича галузь України демонструє прагнення до розвитку. Для її подальшого зростання необхідні вдосконалення механізмів підтримки, зокрема фінансової, залучення інвестицій, орієнтація на потреби аудиторії та активна популяризація читання [4].

Сучасний стан функціонування видавничої сфери в період воєнного стану розглянуто в науковій публікації М. Сенченка. Автор здійснює комплексний аналіз впливу військових дій на книговидавничу індустрію, зокрема на обсяги виробництва, логістику, ринок збуту та читацьку аудиторію. Особливу увагу приділено трансформаціям у структурі галузі, адаптаційним механізмам видавництва та змінам у пріоритетах видавничої політики. У роботі також окреслено основні проблеми, з якими стикається галузь, та перспективні напрями її подальшого відновлення і розвитку в умовах післявоєнної відбудови України [33].

Розглянуті наукові публікації засвідчують важливість видавничої галузі як складової економічного, культурного та інформаційного розвитку держави. Водночас сучасні трансформації інформаційного середовища зумовлюють необхідність переосмислення традиційних засад редакційно-видавничої діяльності.

У зв'язку з цим особливої актуальності набувають дослідження, присвячені цифровізації видавничого процесу, яка суттєво змінює підходи до підготовки, виробництва та розповсюдження видавничої продукції. Цифрові технології не лише оптимізують редакційні та виробничі етапи, а й відкривають нові можливості для взаємодії з аудиторією та просування контенту. Саме тому доцільно перейти до аналізу наукових праць, у яких висвітлюються особливості впровадження цифрових технологій у редакційно-видавничий процес та їх вплив на розвиток видавничої галузі загалом.

У монографії М. І. Женченко «Цифрові трансформації видавничої галузі» розглянуто теоретичні та практичні аспекти цифровізації сучасної видавничої сфери. На основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, широкої емпіричної бази та значного масиву фактичних даних авторкою окреслено основні напрями цифрових трансформацій у видавничій сфері. Досліджено результати багатовекторних змін як у глобальному, так і в українському

контексті, а також запропоновано авторське трактування ключових понять, що відображають процеси цифровізації [14].

Особливостям використання буктрейлерів як сучасного інструменту промоції книжкових видань присвячено статтю С. Патри. Авторка аналізує їх роль у популяризації читання та просуванні видавничої продукції в умовах цифрового інформаційного середовища. Особливу увагу приділено функціональним можливостям буктрейлера як мультимедійного рекламного продукту, що поєднує візуальні, аудіальні та текстові елементи для привернення уваги потенційної аудиторії. У роботі підкреслюється значення буктрейлерів як ефективного засобу маркетингових комунікацій у видавничій сфері [23].

Аналізу трансформацій у видавничій галузі, що відбуваються під впливом глобальних суспільних змін присвячено наукову розвідку Ю. Іщук та М. Варламової [17]. У межах дослідження розглянуто сучасні світові тенденції розвитку індустрії, які формуються під дією технологічних, соціальних та регуляторних чинників. Цифрова революція створює нові умови функціонування видавництв, змушуючи їх не лише адаптуватися до змін, а й активно впроваджувати інноваційні інструменти та технології.

Наголошується, що орієнтація на потреби споживача та врахування його очікувань стають основою формування нових бізнес-моделей, спрямованих на підвищення ефективності видавничої діяльності. Водночас регуляторні зміни в цифровому середовищі вимагають дотримання правових та етичних норм, що є важливою умовою довіри з боку аудиторії та інвесторів.

Визначено, що подальший розвиток галузі тісно пов'язаний із цифровими технологіями та переходом від традиційного паперового ринку до цифрового формату. Аналіз економічних показників провідних країн свідчить про зростання доходів від цифрових публікацій і збільшення впливу онлайн-сегмента.

Окрему увагу приділено використанню штучного інтелекту у видавничій справі, зокрема досвіду провідних медіакомпаній, таких як Forbes, The Washington Post і Bloomberg. Загальною тенденцією є посилення ролі штучного інтелекту в оптимізації виробничих процесів, підвищенні продуктивності та вдосконаленні контенту [17].

Проведений аналіз наукових джерел засвідчує, що редакційно-видавничий процес є складним, багаторівневим та динамічним явищем, яке перебуває в центрі уваги дослідників різних наукових напрямів – від видавничої справи та документознавства до соціальних комунікацій і економіки. Узагальнення наукових підходів дає змогу констатувати, що видавнича галузь розглядається не лише як виробнича сфера, а й як важливий елемент інформаційного, культурного та соціального простору держави.

Сучасні дослідження акцентують увагу на багатовекторності розвитку видавничої діяльності, зокрема на її економічних, комунікаційних та соціокультурних функціях. Окремо підкреслюється вплив зовнішніх чинників – державної політики, інформаційних викликів, воєнного стану та глобальних трансформацій – на стан і розвиток галузі. Статистичні та аналітичні матеріали підтверджують наявність як позитивних тенденцій у функціонуванні книговидавництва, так і низки системних проблем, що потребують комплексного вирішення.

Водночас встановлено, що в умовах цифровізації відбувається суттєве переосмислення традиційної моделі редакційно-видавничого процесу. Впровадження цифрових технологій, розвиток нових форматів контенту та використання інструментів штучного інтелекту зумовлюють трансформацію всієї видавничої системи, підвищуючи її ефективність і орієнтацію на потреби сучасного споживача.

Отже, аналіз стану розробки проблеми свідчить про її високу актуальність та недостатню комплексність дослідження, що обумовлює

необхідність подальшого наукового опрацювання редакційно-видавничого процесу з урахуванням сучасних цифрових трансформацій.

1.2. Методологія та методи дослідження

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові принципи системності, об'єктивності, комплексності, історизму та наукової достовірності, що забезпечують цілісне та всебічне вивчення редакційно-видавничого процесу як складного соціокомунікаційного явища. Застосування зазначених принципів дає змогу розглядати об'єкт дослідження у взаємозв'язку його структурних елементів, динаміки розвитку та впливу зовнішніх чинників, зокрема цифровізації, соціокультурних трансформацій та змін інформаційного середовища.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять положення теорії соціальних комунікацій, документознавства та видавничої справи, а також сучасні концепції розвитку інформаційного суспільства. Важливе значення мають наукові підходи до дослідження редакційно-видавничих процесів як багатокомпонентної системи, що включає творчі, організаційні, технологічні та економічні аспекти.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів.

Метод аналізу та синтезу застосовано для вивчення теоретичних засад редакційно-видавничого процесу та узагальнення наукових підходів до його визначення. Завдяки цьому було виокремлено ключові характеристики та структурні елементи досліджуваного явища.

Метод порівняння дав змогу зіставити різні наукові позиції щодо функціонування видавничої галузі, а також виявити спільні та відмінні риси у трактуванні сучасних трансформацій редакційно-видавничого процесу.

Методи узагальнення та систематизації використано для структурування зібраного матеріалу та формування цілісного уявлення про тенденції розвитку видавничої сфери.

Статистичний та аналітичний методи застосовано під час опрацювання емпіричних даних щодо стану книговидавничої галузі, її динаміки, тематичної структури та мовних особливостей видань. Це дозволило виявити основні закономірності розвитку видавничого ринку та оцінити його сучасний стан.

Особливе місце у дослідженні займає системний підхід, який забезпечив розгляд редакційно-видавничого процесу як цілісної системи взаємопов'язаних етапів, функцій та учасників. Застосування цього підходу дало змогу врахувати вплив зовнішніх чинників, зокрема цифрових технологій, соціальних змін та кризових явищ, на трансформацію видавничої діяльності.

Емпіричну базу дослідження становлять результати аналізу статистичних матеріалів, а також використання емпіричних методів, зокрема контент-аналізу. Метод контент-аналізу застосовано для дослідження тематичної структури видавничої продукції, виявлення ключових тенденцій у сучасному книжковому контенті та особливостей його трансформації в умовах цифровізації.

Таким чином, поєднання теоретичних, спеціальних та емпіричних методів забезпечило комплексний підхід до дослідження редакційно-видавничого процесу та дало змогу сформулювати обґрунтовані висновки щодо його сучасного стану та тенденцій розвитку.

1.3. Джерельна база дослідження

Джерельну базу дослідження становить комплекс наукових, статистичних, нормативно-правових та емпіричних матеріалів, що забезпечують комплексний аналіз редакційно-видавничого процесу та сучасних тенденцій розвитку видавничої справи в Україні.

Першу групу джерел становлять нормативно-правові акти України, що регулюють видавничу діяльність, інформаційну сферу та функціонування медіаіндустрії, зокрема Закони «Про авторське право та суміжні права» [24]; «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [25]; «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі» [26].

Другу групу становлять статистичні та аналітичні матеріали (Аналітичні огляди ринку читання [35]); звіти Книжкової палати України, офіційні статистичні дані щодо стану книговидавничої галузі (Українська видавнича асоціація [37]), а також огляди ринку видавничої продукції, Звіти Державного комітету телебачення і радіомовлення України про стан книговидання та друку [16]. Ці джерела дозволили проаналізувати динаміку розвитку видавничої сфери та її структурні особливості (Додатки А;Б; В; Г).

Окрему групу становлять сайти українських видавництв «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» [5]; «Наш Формат» [6]; «Видавництво Старого Лева» [7;10] та ін., а також Офіційний вебсайт Книжкової палати України [10]; Сайт Міністерства культури та інформаційної політики України [20].

Таким чином, сформована джерельна база поєднує теоретичні, аналітичні та емпіричні матеріали, що забезпечує всебічне вивчення редакційно-видавничого процесу в сучасних умовах.

Висновки. Результати аналізу теоретико-методологічних засад засвідчують, що редакційно-видавничий процес є складним, багатокомпонентним явищем, яке поєднує творчі, організаційні, технологічні та комунікаційні складові та функціонує в умовах постійних трансформацій інформаційного середовища. Його вивчення потребує комплексного підходу з урахуванням сучасних змін у видавничій сфері, зокрема впливу цифровізації та розвитку нових форматів медіакомунікації.

Методологічні підходи до дослідження редакційно-видавничого процесу базуються на загальнонаукових принципах системності, об'єктивності,

історизму та комплексності, що дозволяє розглядати його як цілісну систему взаємопов'язаних елементів. Використання сукупності загальнонаукових, спеціальних та емпіричних методів забезпечує можливість багатовимірного аналізу об'єкта дослідження.

Джерельна база охоплює різні типи матеріалів – наукові праці, нормативно-правові акти, статистичні та аналітичні дані, що дозволяє всебічно охарактеризувати стан і тенденції розвитку видавничої галузі. Поєднання теоретичних і емпіричних джерел створює підґрунтя для подальшого дослідження проблематики редакційно-видавничого процесу.

Отже, теоретико-методологічне підґрунтя дослідження формує основу для подальшого аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку видавничої справи в Україні.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

2.1. Тенденції та напрями розвитку редакційно-видавничого процесу в Україні

Сучасний етап розвитку видавничої справи в Україні характеризується динамічними трансформаціями, зумовленими як глобальними технологічними змінами, так і внутрішніми соціокультурними та політичними чинниками. Видавничий ринок функціонує в умовах цифровізації, зміни читацьких практик, зростання ролі онлайн-комунікації та впливу воєнного контексту, що істотно змінює як структуру пропозиції, так і характер попиту. У цих умовах редакційно-видавничий процес зазнає модернізації, а сам книжковий ринок демонструє водночас адаптивність і здатність до інноваційного розвитку.

Редакційно-видавничий процес в Україні зазнає суттєвої модернізації, що охоплює всі етапи створення книжкового продукту. Однією з ключових тенденцій є цифровізація, яка забезпечує оптимізацію виробничих процесів та підвищення ефективності підготовки видань.

Використання інструментів штучного інтелекту стає дедалі поширенішим у видавничій практиці. Такі технології застосовуються для аналізу текстів, автоматизації редагування, створення чорнових версій і навіть формування візуального оформлення. Це дозволяє скоротити часові витрати та підвищити продуктивність, проте водночас актуалізує питання авторського права та правового статусу створеного контенту. У цьому контексті важливе значення має оновлення законодавчої бази, спрямоване на врегулювання використання цифрових технологій у творчій діяльності [24].

Важливою тенденцією є також трансформація каналів книгорозповсюдження. Зростає роль онлайн-платформ і прямих продажів через

сайти видавництв, що дозволяє зменшити залежність від посередників і забезпечити більш гнучку цінову політику. За аналітичними даними Український інститут книги, цифрові канали поступово стають домінантними в системі реалізації книжкової продукції [35].

Суттєвий вплив на розвиток галузі має державна підтримка читання. Реалізація відповідних програм сприяє формуванню нової читацької аудиторії та стимулює попит на українську книжкову продукцію [20].

Окреслимо основні тенденції та напрями розвитку видавничої справи.

1. Цифровізація видавничої справи включає перехід від традиційного паперового формату до електронних видань набирає обертів, що забезпечує зручність доступу до контенту через інтернет, мобільні пристрої та електронні книги. Активне використання цифрових платформ для поширення та продажу видавничої продукції дозволяє розширити аудиторію і знизити витрати на друк. Запровадження електронних систем управління редакційними процесами підвищує ефективність взаємодії між авторами, редакторами та ілюстраторами.

Показовим прикладом є Видавництво «Наш Формат» – один із провідних учасників українського ринку електронних книг та активно застосовує сучасні інструменти для їх поширення. Упродовж 18 років діяльності видавництво послідовно працює над розвитком сучасної української нації, підтримкою культурного фронту та популяризацією україномовного книговидання.

Діяльність «Нашого Формату» виходить за межі суто видавничої справи, адже видавництво демонструє активну громадянську позицію, відповідальність і патріотизм. Зокрема, у співпраці з громадською організацією «Реформація» видавництво готує до друку та безоплатно поширює серед військовослужбовців книги з тактичної й медичної підготовки.

Видавництво забезпечило українським читачам доступ до понад 300 перекладних видань, серед яких – праці лауреатів Нобелівської премії, бестселери за версіями The New York Times та The Economist. У видавничому портфелі представлені твори таких відомих авторів, як Френсіс Фукуяма, Ніл

Фергюсон, Дарон Аджемоглу, Насім Талеб, Фарід Закарія, Деніел Канеман та інші. Окрім перекладної літератури, видавництво також активно публікує книги українських авторів [6].

Основними каналами розповсюдження електронних книг видавництва «Наш Формат» є такі: офіційний сайт видавництва – прямий продаж електронних версій книжок; платформа Apple Books, що забезпечує доступ до видань в екосистемі Apple; сервіс Google Play Books, орієнтований насамперед на користувачів Android; онлайн-платформа Yakaboo, яка є одним із популярних сервісів електронних книг в Україні; платформа Abuk, що спеціалізується переважно на аудіокнигах, але також пропонує електронні видання.

Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» є одним із найстаріших українських видавництв, що спеціалізується на виданні та перекладі дитячої й дорослої літератури українською, англійською та російською мовами. У видавничому асортименті представлені оригінальні подарункові видання, орієнтовані на читачів різного віку – «від 2 до 102 років». Для створення книжкової продукції видавництво використовує високоякісні матеріали, співпрацює з професійними перекладачами та залучає до оформлення ілюстраторів світового рівня, що забезпечує високий художній і поліграфічний рівень видань [5].

2. Зростання ролі інтерактивних та мультимедійних форматів

Збільшується популярність видань із вбудованими аудіо- та відеоматеріалами, що робить процес читання більш насиченим і цікавим, особливо для молоді. Видавництва починають розробляти інтерактивні навчальні матеріали, що відповідають потребам сучасної освіти та саморозвитку.

Відповідно, «Видавництво Старого Лева» є одним із провідних українських видавництв, яке об'єднує літературу різних жанрів та напрямів.

Видавництво здобуло понад двадцять престижних національних і міжнародних нагород, а також отримало широке визнання серед українських читачів.

У видавничому портфелі представлені книги для дітей, навчальна література, твори класичної та сучасної поезії й прози. Важливим міжнародним досягненням стала перемога у премії BOP-2023 – Bologna Prize for the Best Children’s Publishers of the Year у категорії «Європа».

У сучасному українському медіапросторі «Видавництво Старого Лева» вважається одним із найбільш динамічних та інноваційних видавництв. Зокрема, воно активно розробляє мультимедійні дитячі книги з інтерактивними елементами, поєднуючи традиційне книговидання із сучасними цифровими технологіями [7].

3. Зростає попит на контент українською мовою, що стимулює розвиток локальних видавництв і підтримує українську мову в інформаційному просторі.

Видавництва все більше враховують специфіку регіональних ринків, адаптуючи контент під різні групи читачів. Водночас українські видавництва активно співпрацюють із міжнародними партнерами, популяризують перекладну літературу та інтегрують український книжковий ринок у світовий культурний простір.

Одним із найбільших учасників українського книжкового ринку є видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля» (КСД), засноване у Харкові у 2000 році австрійською компанією «М.О.Т. Інвест». Сьогодні КСД є одним із найбільших і найпотужніших видавництв України, яке здійснює активну видавничу діяльність на національному книжковому ринку. Спеціалізується на випуску світових бестселерів, творів класичної зарубіжної та української літератури, а також сприяє популяризації читання як важливої складової культурного дозвілля в незалежній Україні. Щороку КСД реалізує понад 1000 нових видавничих проєктів, а загальний наклад видань становить близько 10 мільйонів примірників [19].

4. Поява нових форм редагування та дизайнерських рішень

Використання сучасних програмних засобів для обробки тексту і графіки дозволяє створювати видання з високою якістю оформлення.

Поява професій digital-редакторів, які працюють не лише з текстом, а й із візуальними елементами, наприклад, у агенції «Bookchef».

Виникають нові професії в межах редакційно-видавничого процесу, такі як digital редактори, контент-менеджери та спеціалісти з візуалізації даних.

5. Вплив глобалізаційних процесів. Українські видавництва активно співпрацюють з міжнародними партнерами, що сприяє впровадженню світових трендів у локальний видавничий процес. Поширення англomовних видань і перекладів сприяє інтеграції української літератури та наукових праць у світовий інформаційний простір.

Таким чином, діяльність провідних українських видавництв свідчить про активний розвиток вітчизняної видавничої галузі, її адаптацію до сучасних потреб читачів та інтеграцію інноваційних технологій у процес створення й поширення книжкової продукції. Аналіз діяльності вищезгаданих видавництв дає змогу простежити основні тенденції сучасної видавничої справи, серед яких – цифровізація контенту, розвиток електронних та аудіокниг, мультимедійність видань, розширення каналів онлайн-дистрибуції, а також зростання ролі культурної та просвітницької місії видавництв в умовах сучасних суспільних викликів.

Основними викликами для видавничої галузі залишаються потреба в оновленні законодавчої бази, удосконаленні механізмів захисту авторських прав і протидії піратству. Водночас перспективи розвитку галузі визначаються збільшенням інвестицій, активним впровадженням інноваційних технологій, а також удосконаленням освітніх програм для підготовки фахівців нового покоління.

Статистика: За даними Держкомтелерадіо України, обсяг випуску друкованої продукції в Україні знизився у цифровий період, але з 2022 року спостерігається поступове відновлення з акцентом на цифрові формати.

За результатами досліджень, аудиторія електронних книг в Україні зростає приблизно на 15-20% щорічно [16].

Зростання чисельності українських видавництв з понад 400 у 2010 році до понад 600 у 2023 році, що свідчить про розширення ринку.

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасний редакційно-видавничий процес в Україні характеризується активним технологічним оновленням, розширенням цифрових каналів поширення продукції, розвитком мультимедійних форматів та посиленням культурної й просвітницької ролі видавництв. Попри складні суспільно-економічні умови, українська видавнича галузь демонструє стійкість, здатність до інновацій та орієнтацію на потреби сучасного читача.

2.2. Вплив повномасштабної війни на читацькі вподобання та жанрову структуру книжкового ринку України

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України стало визначальним чинником трансформації всіх сфер суспільного життя, зокрема культурної та видавничої галузей. Війна вплинула не лише на економічні механізми функціонування книжкового ринку, а й на характер читацьких практик, жанрову структуру літератури, тематичні пріоритети видавництв та систему культурного споживання загалом. У нових умовах книга набула не лише інформаційної чи розважальної функції, а й стала важливим інструментом психологічної підтримки, збереження національної пам'яті та формування культурної стійкості суспільства.

Одним із перших наслідків повномасштабної війни стала зміна читацьких пріоритетів. Якщо до 2022 року значна частина українського книжкового ринку була орієнтована на перекладну комерційну літературу, то після початку вторгнення спостерігається різке зростання інтересу до української історії, культури та національної класики. У кризових умовах суспільство звертається до літератури як до способу переосмислення власної ідентичності та історичного досвіду. Унаслідок цього суттєво зросла популярність творів

українських класиків, історичних досліджень і книжок, присвячених національному минулому (Додатки А; Б; В; Г).

За даними Українського інституту книги, після 2022 року значно збільшився попит на україномовні видання та літературу, пов'язану з історією України й осмисленням російсько-українських відносин [36]. Подібна тенденція пояснюється прагненням суспільства до культурної самоідентифікації в умовах загрози національному існуванню.

Водночас війна сприяла активізації процесів деколонізації культурного простору. Упродовж тривалого часу український книжковий ринок значною мірою залежав від імпорту російської книжкової продукції, особливо у сегменті масової літератури. Після початку повномасштабного вторгнення відбулося різке скорочення присутності російських книг, що створило умови для розширення українського видавничого виробництва. Це стало важливим стимулом для розвитку національних видавництв і збільшення частки україномовного контенту.

Суттєвих змін зазнала також жанрова структура книжкового ринку. Однією з найбільш помітних тенденцій стало зростання популярності документальної літератури та нон-фікшн. У період війни читачі дедалі частіше звертаються до текстів, які допомагають зрозуміти політичні, історичні та військові процеси. Попит мають книги про сучасну історію України, міжнародні відносини, військову справу та інформаційну безпеку.

Крім того, формується окремий сегмент воєнної літератури, що охоплює як документальні свідчення, так і художні тексти про досвід війни. Водночас специфіка читацького сприйняття таких творів є досить суперечливою. З одного боку, суспільство виявляє високий інтерес до осмислення воєнного досвіду, а з іншого - значна частина читачів уникає надмірно травматичних текстів через психологічне виснаження.

У зв'язку з цим важливою тенденцією стало зростання популярності коротких літературних форм, насамперед поезії та есеїстики. На відміну від

великої прози, поезія дозволяє швидше фіксувати емоційні стани та суспільні переживання, що робить її особливо актуальною в умовах війни. Багато сучасних поетичних збірок виконують функцію емоційного документування подій і стають формою колективного переживання травматичного досвіду.

Окрему роль у трансформації читацьких практик відіграє психологічний чинник. Війна суттєво вплинула на емоційний стан суспільства, що відобразилося на характері читацького попиту. У кризових умовах читачі часто обирають літературу, яка виконує терапевтичну функцію та допомагає знизити рівень тривожності. Саме цим пояснюється популярність жанрів, орієнтованих на емоційний комфорт: романтичної прози, детективів, фентезі та книжок із позитивною емоційною динамікою.

Паралельно зростає інтерес до психологічної літератури та книжок про ментальне здоров'я. У суспільстві формується запит на тексти, що допомагають адаптуватися до стресових умов, пояснюють механізми переживання травми та способи психологічної саморегуляції. Подібна тенденція демонструє, що сучасна книга дедалі більше виконує не лише культурну, а й психотерапевтичну функцію (Додатки А; Б; В; Г).

Війна також змінила ставлення читачів до самої української літератури. Якщо раніше значна частина аудиторії орієнтувалася переважно на перекладну продукцію, то після 2022 року спостерігається підвищення інтересу саме до українських авторів. Це пов'язано не лише з патріотичними настроями, а й із прагненням читачів бачити в літературі власний соціальний і культурний досвід [39].

У сучасних умовах українська література дедалі частіше сприймається як елемент культурного спротиву. Вона виконує функцію збереження національної пам'яті, документування воєнного досвіду та формування спільного інформаційного простору. Внаслідок цього посилюється суспільне значення письменника як публічного інтелектуала та культурного комунікатора.

Водночас повномасштабна війна суттєво вплинула і на економічний стан видавничої галузі. Видавництва зіткнулися з проблемами логістики, руйнуванням інфраструктури, зростанням цін на папір і поліграфічні матеріали, скороченням купівельної спроможності населення. Частина друкарень була пошкоджена або змушена припинити діяльність через бойові дії [37].

Попри це, український книжковий ринок продемонстрував високий рівень адаптивності. Видавництва почали активніше використовувати онлайн-продажі, цифрові сервіси та соціальні мережі як інструменти просування книжкової продукції. Значно зросла роль електронних і аудіокниг, що пов'язано як із безпековими умовами, так і зі зміною моделей споживання контенту.

Суттєвий вплив війна справила і на мовну структуру книжкового ринку. Після 2022 року відбулося помітне зростання попиту на україномовну продукцію та скорочення інтересу до російськомовного контенту. Цей процес є частиною ширшої тенденції культурної деколонізації та посилення ролі української мови в публічному просторі.

Крім того, війна стимулювала активізацію міжнародної культурної співпраці. Українські книги дедалі частіше перекладаються іноземними мовами, а українські автори стають учасниками міжнародних літературних подій. Це сприяє інтеграції української літератури у світовий культурний простір та підвищенню її видимості на міжнародному рівні.

Важливим аспектом є також зміна суспільного ставлення до читання загалом. У кризових умовах книга перестає сприйматися виключно як форма дозвілля й набуває значення культурного та психологічного ресурсу. Читання стає способом підтримання внутрішньої стабільності, збереження зв'язку з культурою та формування особистісної стійкості.

Важливою тенденцією українського книжкового ринку після початку повномасштабного вторгнення стало зростання популярності творів, написаних безпосередніми учасниками війни або авторами, які осмислюють сучасний

воєнний досвід через художню, документальну та публіцистичну літературу. Якщо на початковому етапі війни читачі переважно зверталися до історичних праць та книг про російсько-українське протистояння, то поступово зріс попит на тексти, що фіксують особистий досвід війни, її психологічний вимір та вплив на суспільство.

Показовим прикладом є поетична збірка Павла Вишебаби «Тільки не пиши мені про війну», у якій воєнна реальність осмислюється через особисті переживання, роздуми про людяність, втрати та відповідальність. Значний читацький інтерес викликала також збірка Артура Дроня «Гемінгвей нічого не знає», яка поєднує поетичну рефлексію над досвідом війни з осмисленням місця людини в умовах історичних потрясінь [7; 11].

Особливе місце в сучасному літературному процесі посідає творчість Максима Кривцова («Далі»), чия збірка «Вірші з бійниці» стала одним із найпомітніших поетичних свідчень російсько-української війни. У цих творах війна постає не лише як історична подія, а як особистий досвід, що формує нову систему цінностей та художніх образів [6].

Поряд із художньою літературою спостерігається зростання попиту на науково-популярні та публіцистичні видання, присвячені історії України та формуванню національної ідентичності. Значний суспільний резонанс отримали праці Радомира Мокрика «Бунт проти імперії», Олександра Палія «Короткий курс історії України», Кирила Галушка «Український націоналізм», а також книги Ярослава Грицака, Сергія Плохія, Вахтанга Кіпіані та інших українських істориків. Популярність таких видань свідчить про прагнення читачів глибше зрозуміти історичні передумови сучасної війни, процеси формування української державності та особливості української національної ідентичності [20].

Таким чином, повномасштабна війна сприяла не лише зміні тематичних пріоритетів читачів, а й появі нового сегмента книжкового ринку, у якому провідне місце посідають твори про сучасний воєнний досвід, національну

пам'ять та історичне самоусвідомлення. Ці видання виконують водночас документальну, просвітницьку та меморіальну функції, формуючи новий культурний наратив українського суспільства в умовах війни.

2.3. Фанфікшн у системі сучасного книговидання

Соціокультурні чинники є одним із ключових драйверів трансформації сучасного книжкового ринку України. Упродовж останніх років спостерігається зміна моделей споживання літератури, способів її популяризації та характеру взаємодії між автором і читачем. Вирішальну роль у цих процесах відіграє цифровізація культурного простору, що сприяє формуванню нових комунікаційних практик. Однією з найбільш помітних тенденцій є зростання ролі соціальних мереж як каналів поширення інформації про книги. Онлайн-платформи, зокрема книжкові блоги та тематичні спільноти, формують нові механізми впливу на читацькі вподобання. Як засвідчують аналітичні матеріали Український інститут книги, соціальні мережі дедалі частіше визначають читацькі тренди, особливо серед молодшої аудиторії [36].

Водночас така трансформація має суперечливий характер. З одного боку, вона сприяє популяризації читання та розширенню аудиторії, а з іншого – знижує роль професійної літературної критики та редакторського відбору. У результаті популярність тексту дедалі частіше визначається не його художньою цінністю, а рівнем медійної активності навколо нього.

У цьому контексті особливого значення набуває феномен фанфікшну, який є характерним проявом цифрової культури. Фанфікшн передбачає створення текстів на основі вже існуючих сюжетів і персонажів, що трансформує традиційне розуміння авторства та меж творчості.

Сучасні дослідження розглядають фанфікшн як частину ширшого процесу зміни культурної парадигми. Зокрема, у наукових працях підкреслюється, що фанфікшн функціонує не лише як форма письма, а і як

специфічна комунікативна практика, де ключову роль відіграє взаємодія між авторами та читачами [43].

Окремі дослідження демонструють, що популярність фанфікшн-текстів часто визначається соціальною взаємодією, зокрема кількістю коментарів, лайків і поширень, а не їх художньою якістю [47].

Крім того, у сучасних наукових підходах фанфікшн розглядається як нова модель читання, що формується під впливом цифрових платформ. У цьому контексті читач виступає не лише як споживач тексту, а і як його потенційний співавтор, що змінює саму природу літературного процесу [49].

В українському літературознавстві важливим є поняття «парадоксу легітимації», яке описує суперечливі взаємовідносини між фанфікшн-текстом і першоджерелом. З одного боку, фанфікшн підважує авторитет оригіналу, а з іншого - підтверджує його значущість, розширюючи сюжетні межі [22].

Попри зазначені аспекти, феномен фанфікшну має низку суттєвих обмежень. Насамперед це проблема оригінальності: використання вже існуючих сюжетів і персонажів обмежує можливості створення нових художніх систем. Як показують дослідження, фанфікшн здебільшого функціонує в межах наявних наративів, трансформуючи їх відповідно до запитів аудиторії [50]. Ще одним важливим аспектом є відсутність професійного редакторського контролю. Більшість фанфікшн-текстів створюється поза межами інституціоналізованого літературного процесу, що призводить до зниження рівня їхньої художньої якості та стилістичної опрацьованості.

Окремо слід звернути увагу на правовий аспект. Використання чужих персонажів і сюжетів без дозволу правовласників може суперечити нормам законодавства у сфері інтелектуальної власності [24].

У сучасному українському контексті фанфікшн має амбівалентний характер. З одного боку, він може сприяти популяризації української культури та формуванню національного інформаційного простору. З іншого – часто

супроводжується спрощенням складних історичних і соціальних процесів, що знижує рівень змістовної глибини таких текстів.

Для більш чіткого розуміння ролі фанфікшну доцільно порівняти його з професійною літературою. Професійна література функціонує в межах інституційної системи, що передбачає наявність редакційного опрацювання, видавничого контролю та критичного аналізу. Вона орієнтована на створення оригінального продукту, який відповідає визначеним естетичним критеріям.

Натомість фанфікшн існує поза цією системою, що обумовлює відсутність контролю якості та обмежує рівень творчої автономії. Автори працюють із уже сформованими художніми структурами, що ускладнює створення принципово нових наративів. Крім того, фанфікшн орієнтований переважно на вузькі фан-спільноти, тоді як професійна література має ширший культурний і суспільний вплив.

З економічної точки зору ці явища також відрізняються: професійна література є частиною книжкового ринку та функціонує в межах комерційної системи, тоді як фанфікшн здебільшого не має ринкової вартості. Показовими прикладами впливу фанфікшну на сучасний літературний процес є твори, які пройшли шлях від аматорської творчості до комерційно успішних видань. Найвідомішим прикладом став роман Е. Л. Джеймс «П'ятдесят відтінків сірого», що спочатку існував як фанфік за серією «Сутінки». Після доопрацювання твір був виданий окремою книгою та став світовим бестселером. Схожу історію має роман Анни Тодд «Після» (After), який виник як фанфік на платформі Wattpad і згодом був опублікований та екранізований.

Значну популярність у читацьких спільнотах здобули також фанфіки за мотивами серії «Гаррі Поттер», зокрема «All the Young Dudes» авторки Mskingbean89 та «Manacled» авторки SenLinYu. Їхня популярність демонструє, що фанфікшн став важливою частиною цифрової літературної культури та середовищем формування нових авторів.

В українському сегменті найбільш поширеними є фанфіки за мотивами «Гаррі Поттера», «Відьмака», всесвіту «Marvel» та інших популярних франшиз. Зростання кількості україномовних творів на платформах «Archive of Our Own» і «Wattpad» свідчить про розвиток української фанфікшн-спільноти та посилення ролі читача як активного учасника літературного процесу.

Отже, феномен фанфікшну в контексті трансформації книжкового ринку України має обмежене значення. Попри його роль у залученні аудиторії до читання, він не може розглядатися як повноцінна альтернатива професійній літературі. Його доцільно трактувати як допоміжну форму творчості, яка потребує подальшого розвитку в межах професійного літературного процесу. Загалом соціокультурні чинники, включаючи розвиток цифрових медіа та нових форм творчості, суттєво змінюють структуру книжкового ринку України, формуючи як нові можливості, так і нові виклики для видавничої галузі.

2.4. Комерційно успішні жанри сучасної літератури (на прикладі романтичної комедії та дарк-роману)

Сучасний книжковий ринок України функціонує в умовах постійних соціальних, економічних і культурних трансформацій, що безпосередньо впливають на читацькі вподобання та комерційні стратегії видавництва. В умовах повномасштабної війни особливого значення набуває питання психологічного сприйняття літератури, оскільки книга дедалі частіше виконує не лише пізнавальну чи естетичну функцію, а й стає інструментом емоційної стабілізації. Саме тому в сучасному літературному процесі спостерігається активне зростання популярності жанрів, орієнтованих на емоційний комфорт, динамічний сюжет і доступність сприйняття.

Одним із найбільш комерційно успішних жанрів сучасної літератури є романтична комедія. Її популярність пояснюється здатністю поєднувати легкість викладу, емоційне розвантаження та позитивну динаміку сюжету. У кризових умовах суспільство демонструє підвищений попит на літературу, яка

дозволяє тимчасово дистанціюватися від травматичної реальності та створює ефект психологічної компенсації.

За спостереженнями Українського інституту книги, після 2022 року читачі дедалі частіше звертаються до жанрової літератури, що забезпечує емоційний комфорт і не потребує надмірного психологічного напруження [36].

Популярність романтичної комедії також пов'язана зі зміною моделей масового читання. У цифрову епоху зростає роль швидкого споживання контенту, що впливає і на літературний ринок. Читачі дедалі частіше обирають тексти з динамічним сюжетом, емоційною доступністю та виразною структурою. У цьому контексті романтична комедія відповідає вимогам сучасної масової культури, оскільки поєднує розважальність із психологічною залученістю.

Крім того, суттєвий вплив на популярність жанру мають соціальні мережі та цифрові платформи. Онлайн-спільноти, книжкові блоги та рекомендаційні алгоритми формують нові читацькі тренди, значною мірою визначаючи комерційний успіх окремих книжок. Особливо активно романтична комедія поширюється через BookTok та Bookstagram, де емоційна складова літератури стає ключовим чинником популярності.

Важливим аспектом є також зміна функцій масової літератури в умовах війни. Якщо раніше розважальна література сприймалася переважно як форма дозвілля, то сьогодні вона дедалі частіше виконує терапевтичну функцію. Читачі шукають у текстах емоційну стабільність, передбачуваність та позитивний фінал, що особливо характерно для романтичної комедії.

Паралельно зростає популярність суміжних жанрів, зокрема романтичного фентезі, contemporary romance та young adult літератури. Їх комерційний успіх значною мірою пояснюється орієнтацією на емоційний досвід читача та використанням універсальних сюжетних моделей. Подібні тексти легко адаптуються до цифрового середовища й активно поширюються через соціальні мережі.

Сучасний український книжковий ринок демонструє також зростання попиту на вітчизняну жанрову літературу. Після 2022 року читачі дедалі частіше підтримують українських авторів, що сприяє розширенню сегмента масової української прози. Внаслідок цього видавництва активніше інвестують у жанрову літературу, орієнтовану на широку аудиторію (Додатки А; Б; В; Г).

Водночас популярність романтичної комедії має і суперечливі аспекти. Частина дослідників наголошує, що комерціалізація літературного процесу сприяє стандартизації сюжетів і спрощенню художніх моделей. Орієнтація на масовий попит часто зумовлює використання повторюваних сюжетних схем, типових персонажів та передбачуваних конфліктів. У результаті літературний твір дедалі частіше розглядається як продукт масового споживання.

В українському книговидаванні значний попит мають перекладні ромкоми, зокрема твори Емілі Генрі («Люди, яких ми зустрічаємо у відпустці», «Книголюби»), Алі Гейзелвуд («Гіпотеза кохання») та Бет О'Лірі («Квартира на двох»). Їхній комерційний успіх демонструє орієнтацію сучасних читачів на твори, що пропонують емоційну підтримку, оптимістичні сюжети та можливість тимчасово дистанціюватися від складних реалій сьогодення.

Водночас помітною тенденцією останніх років стало стрімке зростання популярності даркрману - піджанру романтичної літератури, у якому романтична лінія поєднується з психологічною напругою, моральними дилемами та складними взаєминами між персонажами. Серед найвідоміших прикладів можна назвати романи Г. Д. Карлтон («Переслідування Аделіни»), Пенелопи Дуглас («Зіпсований») та Руни Кент («Король гніву»). Активне обговорення таких книг у соціальних мережах, насамперед у спільнотах BookTok і Bookstagram, суттєво впливає на їхню популяризацію та продажі. Успіх даркрманів свідчить про розширення жанрових уподобань сучасної аудиторії та посилення ролі цифрових читацьких спільнот у формуванні книжкових трендів.

У сучасному українському контексті важливою тенденцією є зростання інтересу до літератури, заснованої на національному культурному матеріалі. Українське фентезі, містична проза та романи з елементами фольклору дедалі активніше інтегруються в масовий літературний процес (трилогія Павла Дерев'янка «Літопис Сірого Ордену») [7;11]. Це свідчить про формування власного культурного продукту, здатного конкурувати із перекладною літературою.

Крім того, суттєво змінюється роль видавництв у просуванні жанрової літератури. Видавці дедалі активніше використовують маркетингові інструменти цифрового середовища: співпрацю з блогерами, таргетовану рекламу, тематичні онлайн-кампанії та інтерактивні формати взаємодії з аудиторією. У результаті комерційний успіх книги сьогодні значною мірою залежить не лише від змісту, а й від ефективності медійного просування.

Отже, сучасний книжковий ринок України характеризується активним розвитком жанрової літератури, орієнтованої на емоційні потреби читача. Особливої популярності набувають тексти, що поєднують доступність сприйняття, психологічний комфорт і динамічний сюжет. У цьому контексті романтична комедія виступає одним із найбільш комерційно успішних жанрів, що відображає загальні тенденції трансформації сучасної читацької культури.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМАТИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

3.1 Артбуки як феномен сучасного видавничого процесу: функції та тенденції

Сучасний видавничий процес характеризується активною трансформацією традиційних форм книги під впливом цифровізації, розвитку візуальної культури та зміни моделей сприйняття інформації. У цих умовах особливого значення набувають нестандартні видавничі формати, серед яких важливе місце посідає артбук. У сучасному культурному просторі артбук функціонує не лише як друковане видання, а і як комплексний мистецький об'єкт, у якому поєднуються текст, візуальне мистецтво, дизайнерська концепція та матеріальна форма книги.

Поява артбуків безпосередньо пов'язана зі зміною ролі книги у суспільстві. Якщо традиційно книга розглядалася насамперед як носій текстової інформації, то сьогодні вона дедалі частіше сприймається як мультимедійний культурний продукт. У сучасному інформаційному середовищі візуальна складова набуває особливої ваги, що впливає і на видавничу сферу. У результаті книга починає функціонувати не лише як засіб читання, а й як об'єкт естетичного споживання.

Артбук можна визначити як вид художнього або концептуального видання, у якому візуальна форма є рівнозначною або навіть домінантною щодо текстового наповнення. Подібні видання можуть містити авторські ілюстрації, фотографії, дизайнерські елементи, нестандартні поліграфічні рішення та експериментальні формати верстки. У багатьох випадках артбук є не просто носієм інформації, а самостійним мистецьким твором.

На думку дослідників сучасної візуальної культури, популярність артбуків пов'язана з переходом суспільства до домінування візуального

способу сприйняття інформації. Соціальні мережі, цифрові платформи та мультимедійний контент формують нові читацькі практики, у межах яких естетичний складник книги стає важливим фактором її комерційного успіху.

Важливою особливістю артбука є його міждисциплінарний характер. У процесі створення такого видання взаємодіють література, графічний дизайн, фотографія, ілюстрація та поліграфічне мистецтво. Це свідчить про зміну самого характеру видавничого процесу, який дедалі більше орієнтується на синтез різних творчих практик.

У сучасному видавничому середовищі артбуки виконують низку функцій. Передусім вони мають естетичну функцію, оскільки орієнтовані на створення візуального та емоційного досвіду. На відміну від традиційної книги, артбук сприймається читачем не лише через текст, а і через матеріальну форму, дизайн, типографіку та ілюстративний ряд.

Крім того, артбуки виконують культурно-комунікативну функцію. У сучасному суспільстві вони стають способом репрезентації культурної пам'яті, мистецьких тенденцій та національної ідентичності. Особливо актуальним це є для українського культурного простору в умовах війни, коли візуальні образи набувають важливого значення у формуванні суспільної пам'яті та документуванні історичного досвіду.

Суттєву роль артбуки відіграють і в контексті популяризації мистецтва. Подібні видання дозволяють адаптувати складні художні концепції до ширшої аудиторії та створюють нові формати взаємодії між митцем і читачем. У результаті артбук стає не лише видавничим продуктом, а й елементом сучасної культурної комунікації.

Водночас розвиток артбуків безпосередньо пов'язаний із комерційними трансформаціями книжкового ринку. У сучасних умовах книга дедалі частіше конкурує з цифровими формами контенту, тому видавництва змушені шукати нові способи зацікавлення аудиторії. Артбуки частково вирішують цю

проблему, оскільки створюють унікальний матеріальний продукт, який складно повністю замінити цифровими форматами.

Значну роль у популяризації артбуків відіграють соціальні мережі та цифровий маркетинг. Візуально привабливі видання активно поширюються через Instagram, Pinterest, TikTok та інші платформи, де книга дедалі частіше стає елементом візуального контенту. У результаті оформлення книги набуває маркетингової функції та впливає на комерційний успіх видання.

Сучасний український книжковий ринок демонструє поступове зростання сегмента артбуків. Особливо активно подібні видання створюються у сферах сучасного мистецтва, фотографії, історичної документалістики, дитячої літератури та популярної культури. В українських реаліях артбуки часто поєднують мистецький і соціальний аспекти, реагуючи на актуальні суспільні події та культурні трансформації.

В умовах повномасштабної війни особливого значення набувають документальні та мистецькі артбуки, присвячені темі війни, національної пам'яті та культурного спротиву. Такі видання виконують не лише естетичну, а й меморіальну функцію, фіксуючи воєнний досвід через візуальні образи та художні засоби.

Окремо варто звернути увагу на проблему співвідношення артбука та традиційної книги. Частина дослідників вважає, що надмірна орієнтація на візуальність може призводити до зниження ролі тексту та спрощення змістового наповнення. Водночас прихильники артбуків наголошують, що сучасна книга повинна адаптуватися до змін інформаційного середовища та нових способів сприйняття культури [48].

У сучасному видавничому процесі артбук дедалі частіше функціонує як колекційний об'єкт. Читачі сприймають такі видання не лише як джерело інформації, а і як елемент особистого культурного простору. Це сприяє розвитку спеціалізованих накладів, дизайнерських серій та ексклюзивних форматів друку.

Крім того, артбуки сприяють розвитку поліграфічної культури. Для створення подібних видань використовуються складні технології друку, нестандартні матеріали, дизайнерські типи паперу та спеціальні методи оздоблення. У результаті артбук стає прикладом синтезу видавничої та поліграфічної творчості [41].

Загалом розвиток артбуків свідчить про глибоку трансформацію сучасного видавничого процесу. Книга перестає бути виключно текстовим носієм інформації та перетворюється на комплексний мультимедійний продукт, у якому поєднуються літературний, візуальний і матеріальний компоненти. У сучасному українському культурному просторі артбуки виступають важливим інструментом естетичної комунікації, популяризації мистецтва та формування нових моделей взаємодії між книгою та аудиторією.

3.2. Українські практики створення та просування артбуків

Сучасний український видавничий процес характеризується активним розвитком візуальних форматів книги, серед яких особливе місце посідають артбуки. Упродовж останніх років українські видавництва дедалі частіше звертаються до створення видань, у яких поєднуються літературний текст, ілюстрація, дизайнерська концепція та елементи сучасного мистецтва. Подібна тенденція є наслідком трансформації культурного споживання, розвитку цифрового середовища та зростання ролі візуальної комунікації.

На відміну від традиційної книги, сучасний артбук функціонує як комплексний культурний продукт, орієнтований не лише на читання, а й на естетичне сприйняття. У результаті українські видавництва починають приділяти дедалі більшу увагу дизайну видання, поліграфічному виконанню та концептуальній візуальній складовій.

Важливою особливістю українських практик створення артбуків є міждисциплінарний характер таких проєктів. До процесу створення видання залучаються не лише письменники та редактори, а й художники, ілюстратори,

фотографи, графічні дизайнери та арт директори. Це сприяє формуванню нової моделі видавничого процесу, у якій книга розглядається як результат синтезу різних мистецьких практик.

Одним із ключових чинників розвитку артбуків в Україні є зростання попиту на візуально привабливу книжкову продукцію. У сучасному цифровому середовищі книга дедалі частіше функціонує як елемент візуального контенту, що активно поширюється через соціальні мережі. Саме тому оформлення видання стає важливим маркетинговим інструментом.

Суттєву роль у популяризації артбуків відіграють Instagram, TikTok, Pinterest та інші цифрові платформи, де візуальна складова книги часто має не менше значення, ніж її зміст. Внаслідок цього українські видавництва дедалі активніше використовують елементи візуального сторітелінгу, дизайнерські фотосесії, спеціальні колекційні видання та інтерактивні рекламні кампанії.

Сучасні українські артбуки представлені в різних тематичних напрямках. Одним із найбільш поширених є мистецький артбук, присвячений сучасному українському мистецтву, фотографії або творчості окремих художників. Такі видання поєднують репродукції мистецьких робіт, аналітичні тексти та концептуальне оформлення.

Окремий сегмент становлять історичні та документальні артбуки. Після початку повномасштабної війни особливої популярності набули видання, присвячені темі національної пам'яті, культурного спротиву та документування воєнного досвіду. У таких проєктах візуальний складник виконує не лише естетичну, а й меморіальну функцію.

Значну роль у розвитку українських артбуків відіграють незалежні видавництва та культурні ініціативи. Саме невеликі видавничі проєкти часто експериментують із нестандартними форматами, дизайнерськими рішеннями та авторською поліграфією. Подібна тенденція свідчить про децентралізацію сучасного видавничого процесу та розширення можливостей для творчих експериментів.

Особливістю українського ринку є також поєднання артбуків із локальним культурним контекстом. Багато сучасних видань орієнтовані на популяризацію української культури, історії, фольклору та візуальної спадщини. Це сприяє формуванню власної естетичної традиції українського артбука.

Водночас розвиток артбуків в Україні супроводжується низкою проблем. Однією з основних є висока вартість виробництва. Якісний друк, використання дизайнерського паперу, складних технологій оздоблення та малих накладів суттєво підвищують собівартість таких видань. У результаті артбуки часто орієнтовані на вузьку аудиторію та мають обмежений комерційний потенціал.

Крім того, український ринок артбуків усе ще перебуває на етапі формування. Відсутність чіткої класифікації подібних видань та недостатній рівень теоретичного осмислення цього явища ускладнюють розвиток сегмента. Часто поняття «артбук» використовується досить широко та охоплює різні типи візуально оформлених видань.

Попри це, українські практики створення артбуків демонструють поступове професійне зростання. Видавництва дедалі активніше інтегрують міжнародні тенденції дизайну книги, використовують сучасні поліграфічні технології та розширюють формати взаємодії з аудиторією (Додаток Д).

Важливу роль у популяризації артбуків відіграють книжкові фестивалі, мистецькі виставки та спеціалізовані культурні події. Саме подібні заходи створюють можливість для презентації нестандартних видавничих проєктів і формування професійного середовища навколо артбуків.

У сучасному українському видавничому процесі артбук дедалі частіше виступає не лише як форма книги, а і як елемент культурної репрезентації. Через візуальні образи, дизайнерські рішення та концептуальне оформлення подібні видання формують нові моделі взаємодії між книгою, мистецтвом і читачем.

Таким чином, українські практики створення та просування артбуків відображають загальні тенденції трансформації сучасного видавничого процесу. Розвиток візуальної культури, цифрового маркетингу та міждисциплінарних творчих підходів сприяє формуванню нових форматів книги, у яких поєднуються естетична, культурна та комунікативна функції.

3.3 Міжмедійні адаптації як складова трансформації видавничого процесу (на прикладі взаємодії книжкової та ігрової індустрій)

У сучасному культурному просторі видавничий процес дедалі рідше обмежується виключно створенням і розповсюдженням друкованої книги. Цифровізація медіасередовища, розвиток інтерактивних платформ та зміна моделей споживання контенту посприяли виникненню міжмедійних форм взаємодії, у межах яких літературний твір стає основою для інших видів культурного продукту – кіноадаптацій, серіалів, коміксів, аудіопроєктів, відеоігор тощо. Особливого значення у цьому контексті набуває співпраця книжкової та ігрової індустрій, оскільки саме відеоігри сьогодні формують один із найвпливовіших сегментів глобального культурного ринку.

Міжмедійна адаптація є процесом перенесення художнього тексту з одного медіаформату в інший із частковою або повною зміною способів наративної подачі. На відміну від класичної екранізації, інтерактивна адаптація передбачає активну участь реципієнта у розвитку сюжету, що змінює сам принцип функціонування літературного твору. Якщо книга пропонує читачеві лінійну структуру сприйняття, то гра створює варіативний досвід, де користувач може впливати на події, вибір персонажів та фінал історії. Таким чином, літературний текст перестає бути завершеним статичним продуктом і трансформується у багаторівневий інтерактивний світ.

У ХХІ столітті міжмедійність стала важливим інструментом розвитку видавничого ринку. Видавництва дедалі частіше розглядають книжковий продукт як потенційну основу для створення медіафраншизи. Це змінює не

лише маркетингові стратегії, але й сам підхід до підготовки тексту. Значну роль починають відігравати візуальна складова, кінематографічність описів, побудова масштабного всесвіту та серійність наративу. Особливо помітною ця тенденція є у жанрах фентезі, наукової фантастики та young adult літератури, де розширений світ твору створює основу для подальшої адаптації у форматі гри.

Одним із найвідоміших прикладів взаємодії книжкової та ігрової індустрій є серія романів «Відьмак» польського письменника Анджея Сапковського та її адаптація у вигляді відеоігор компанії CD Projekt [45]. Спочатку літературний цикл мав популярність переважно серед читацької аудиторії Східної Європи, однак після виходу гри бренд набув світового масштабу. У цьому випадку гра не лише популяризувала першоджерело, а й суттєво вплинула на книжковий ринок: зросли продажі романів, з'явилися нові переклади, перевидання та колекційні формати. Водночас сама гра функціонувала не як буквальна адаптація, а як самостійне продовження літературного всесвіту.

Водночас сучасний видавничий ринок демонструє і зворотний процес створення книжкових видань на основі популярних відеоігор. Такі проєкти можуть включати романи, артбуки, енциклопедії, графічні новели або колекційні видання, присвячені ігровим всесвітам. Це свідчить про поступове стирання меж між різними видами культурного продукту та формування єдиного міжмедійного середовища, у якому література, візуальне мистецтво та цифрові технології функціонують у тісному взаємозв'язку.

Суттєвим аспектом трансформації видавничого процесу є також зміна читацької аудиторії. Сучасний споживач контенту дедалі частіше взаємодіє з історією одночасно через кілька платформ. Молодіжна аудиторія може спочатку познайомитися з певним сюжетом через гру або серіал, а вже потім звернутися до літературного першоджерела. Внаслідок цього книга перестає бути єдиним центром наративу та стає частиною ширшої системи медіакомунікації. Така тенденція впливає і на маркетингові стратегії

видавництв, які активно використовують колаборації з ігровими студіями, спеціальні видання, колекційні ілюстрації та цифровий контент для залучення нової аудиторії [46].

Для українського видавничого ринку ця тенденція також є актуальною. В умовах активного розвитку цифрової культури українські видавництва дедалі частіше звертаються до мультимедійних форматів, інтерактивного контенту та візуального супроводу книжкової продукції. Популярність жанрової літератури, зокрема фентезі та наукової фантастики, створює передумови для формування власних міжмедійних проєктів, здатних поєднувати книжковий, ігровий та аудіовізуальний сегменти культури. Це відкриває нові можливості для популяризації українського літературного продукту як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Показовим прикладом сучасної української міжмедійної адаптації є відеогра *The Hollow*, створена за мотивами роману Івана Багряного «Тигролови». Гру розробили Віталій Чиж та студія *Brenntkopf Development*, а її реліз відбувся на платформі *Steam* у 2026 році [42]. Проєкт поєднує елементи *survival horror*, шутера та пригодницької гри, водночас інтегруючи у свій наратив образи й тематику української літератури та історії. Події гри розгортаються в альтернативній реальності, пов'язаній із темами тоталітаризму, репресій і боротьби за свободу, що перегукується з ідейним наповненням роману Багряного.

Особливістю цього прикладу є те, що літературний твір не просто адаптується у новий медіаформат, а набуває нової форми культурної присутності у цифровому просторі. Завдяки відеогрі класичний український роман отримує доступ до молодшої аудиторії, яка часто взаємодіє з наративами саме через інтерактивні медіа. Подібні проєкти свідчать про поступове формування українського трансмедійного культурного продукту, у межах якого література стає основою для розвитку ігрових, аудіовізуальних та цифрових форматів. Крім того, такі адаптації сприяють популяризації

української культурної спадщини на міжнародному рівні, оскільки цифрові платформи забезпечують глобальне поширення контенту.

Крім економічного аспекту, міжмедійні адаптації мають і культурне значення. Вони сприяють популяризації читання серед покоління, орієнтованого на цифрові технології, а також створюють нові форми взаємодії з художнім текстом. Водночас така трансформація породжує і низку дискусій. Частина дослідників вважає, що інтерактивні медіа можуть спрощувати літературний зміст або підпорядковувати художню цінність комерційним потребам. Інші ж наголошують, що міжмедійність є закономірним етапом розвитку культури, у межах якого література не втрачає значення, а адаптується до нових способів сприйняття інформації.

У контексті сучасного видавничого процесу міжмедійні адаптації виконують кілька ключових функцій: комерційну, маркетингову, комунікативну та культурну. Вони розширюють аудиторію літературного твору, забезпечують триваліший життєвий цикл книжкового продукту та створюють нові моделі взаємодії між автором, видавництвом і споживачем контенту. Особливо помітною ця тенденція є у глобалізованому цифровому середовищі, де успішний літературний твір дедалі частіше розглядається як потенційний мультимедійний бренд.

Отже, взаємодія книжкової та ігрової індустрій є одним із найяскравіших проявів трансформації сучасного видавничого процесу. Міжмедійні адаптації змінюють способи створення, просування та сприйняття літературного твору, формуючи нові принципи функціонування культури у цифрову епоху. У результаті книга перестає існувати ізольовано та інтегрується у складну систему взаємопов'язаних медіа, де текст, візуальний образ та інтерактивність функціонують як елементи єдиного культурного простору.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

4.1. Актуальні проблеми функціонування сучасного видавничого середовища

Сучасне видавниче середовище України функціонує в умовах глибоких соціальних, економічних та технологічних трансформацій. Повномасштабна війна, цифровізація культурного простору, зміна моделей споживання інформації та загальна нестабільність економічної ситуації суттєво вплинули на всі етапи редакційно-видавничого процесу. Внаслідок цього українська видавнича галузь опинилася перед необхідністю одночасного подолання кризових явищ і адаптації до нових культурних та ринкових реалій.

Однією з ключових проблем сучасного видавничого середовища є економічна нестабільність. Видавничий бізнес значною мірою залежить від вартості поліграфічних матеріалів, логістики, енергоресурсів та імпортного обладнання. Після 2022 року ситуація ускладнилася через порушення логістичних ланцюгів, інфляційні процеси та зростання цін на папір і поліграфічні послуги. Це призвело до підвищення собівартості книжкової продукції та скорочення середніх накладів [33].

Суттєвою проблемою залишається й обмежена купівельна спроможність населення. В умовах економічної нестабільності книга часто перестає належати до пріоритетних товарів споживання, що безпосередньо впливає на рівень продажів. Незважаючи на зростання інтересу до української книги після початку повномасштабної війни, значна частина читачів змушена скорочувати витрати на культурну продукцію.

Водночас сучасне видавниче середовище стикається з проблемою трансформації читацьких практик. Цифровізація інформаційного простору призвела до зміни способів споживання контенту. Значна частина аудиторії

дедалі частіше надає перевагу коротким форматам інформації, соціальним мережам, відеоконтенту та цифровим платформам. У результаті книга змушена конкурувати не лише з іншими видами друкованої продукції, а й із цифровими медіа загалом.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема зниження концентрації уваги читача. Кліпове мислення та швидке споживання інформації впливають на характер читацького досвіду й змінюють вимоги до літературного продукту. Видавництва дедалі частіше орієнтуються на динамічні сюжети, візуальну привабливість та емоційну доступність тексту, що певною мірою змінює сам характер сучасної масової літератури.

Ще однією важливою проблемою є нерівномірний розвиток книжкової інфраструктури в Україні. Значна частина книгарень зосереджена у великих містах, тоді як у багатьох регіонах доступ до сучасної книжкової продукції залишається обмеженим. Особливо гостро ця проблема проявляється в невеликих містах і сільській місцевості, де книжкова інфраструктура часто є недостатньо розвиненою.

Важливим викликом для видавничої галузі є також кадрова проблема. Сучасний редакційно-видавничий процес потребує фахівців, які володіють не лише традиційними редакторськими навичками, а й компетенціями у сфері цифрового маркетингу, дизайну, мультимедійних технологій та роботи із соціальними мережами. Водночас ринок праці не завжди забезпечує достатню кількість спеціалістів із відповідною підготовкою.

Суттєвий вплив на функціонування видавничого середовища має цифровізація. З одного боку, розвиток електронних платформ, онлайн-магазинів і цифрового маркетингу розширює можливості для просування книжкової продукції. З іншого боку, цифрове середовище створює нові ризики, пов'язані з піратством, нелегальним поширенням електронних книг та порушенням авторських прав.

Проблема захисту інтелектуальної власності є особливо актуальною в умовах розвитку цифрових технологій. Нелегальне копіювання та поширення книжкової продукції суттєво знижує прибутки видавництв і авторів. Крім того, поширення штучного інтелекту створює нові правові виклики, пов'язані з використанням автоматизованої генерації тексту та контенту.

Водночас сучасна видавнича галузь стикається із проблемою надмірної комерціалізації. В умовах високої конкуренції видавництва змушені орієнтуватися насамперед на комерційний успіх видання. Це сприяє популяризації жанрової та масової літератури, однак водночас може призводити до зменшення уваги до складніших інтелектуальних або експериментальних текстів.

Особливо помітною є залежність книжкового ринку від маркетингових алгоритмів та соціальних мереж. У сучасному культурному просторі популярність книги дедалі частіше визначається не лише її художньою якістю, а й ефективністю медійного просування. Значний вплив на читацькі уподобання мають BookTok, Bookstagram та інші цифрові спільноти, які формують нові механізми популяризації літератури.

Ще однією проблемою сучасного видавничого середовища є зміна ролі редактора. Традиційна редакторська діяльність поступово трансформується під впливом цифрових технологій та автоматизації процесів. Сьогодні редактор виконує не лише функції мовного та змістового опрацювання тексту, а й бере участь у формуванні маркетингової стратегії видання, роботі з аудиторією та просуванні книги в цифровому середовищі.

В умовах повномасштабної війни особливої актуальності набуває проблема культурної безпеки. Український книжковий ринок тривалий час перебував під впливом російської видавничої продукції, що створювало залежність від імпортного контенту. Після 2022 року ситуація почала змінюватися, однак питання формування повноцінного українського

культурного простору залишається важливим завданням сучасної видавничої політики.

Крім того, видавнича галузь стикається із проблемою обмеженого державного фінансування. Попри наявність програм підтримки читання та книговидання, значна частина видавництв змушена функціонувати в умовах мінімальної фінансової підтримки. Особливо складною є ситуація для незалежних і регіональних видавництв, які мають обмежені ресурси для масштабного просування продукції.

Важливою проблемою є також зміна структури читацького попиту. Сучасна аудиторія дедалі частіше орієнтується на емоційно комфортні жанри, швидке читання та розважальний контент. У результаті видавництва змушені балансувати між комерційною доцільністю та культурною місією літератури.

Водночас сучасне видавниче середовище демонструє високий рівень адаптивності. Українські видавництва активно використовують цифровий маркетинг, розвивають онлайн-продажі, інтегрують мультимедійні формати та розширюють співпрацю із соціальними мережами. Це свідчить про поступову трансформацію видавничої галузі відповідно до сучасних інформаційних і культурних тенденцій.

Попри численні виклики, український книжковий ринок продовжує функціонувати та демонструє здатність до розвитку навіть у кризових умовах. Підвищення інтересу до української літератури, розвиток незалежних видавництв, активізація культурних ініціатив і розширення цифрових форматів створюють передумови для подальшої модернізації видавничого середовища.

Отже, сучасне видавниче середовище України перебуває у стані глибокої трансформації, що супроводжується як кризовими явищами, так і появою нових можливостей. Економічні труднощі, цифровізація, зміна читацьких практик та вплив війни формують нові умови функціонування видавничої галузі, у яких ключового значення набувають адаптивність, інноваційність та здатність до культурної самоорганізації.

4.2. Стратегічні напрями розвитку редакційно-видавничої діяльності

Сучасний редакційно-видавничий процес в Україні перебуває на етапі глибокої трансформації, що зумовлена впливом цифрових технологій, зміною читацьких практик, розвитком глобального інформаційного середовища та наслідками повномасштабної війни. У таких умовах особливого значення набуває формування стратегічних напрямів розвитку видавничої діяльності, які дозволять забезпечити конкурентоспроможність української книги, модернізацію видавничої інфраструктури та адаптацію галузі до нових культурних і технологічних реалій.

Одним із ключових напрямів сучасного розвитку видавничої діяльності є цифровізація та інтеграція штучного інтелекту у редакційно-видавничий процес. Упродовж останніх років цифрові технології суттєво змінили механізми створення, редагування, дизайну та просування книжкової продукції. Штучний інтелект дедалі активніше використовується на різних етапах видавничого виробництва - від генерації ідей та створення чернеток до автоматизованого аналізу тексту, верстки й маркетингової аналітики [34].

Сучасні цифрові системи дозволяють автоматизувати значну частину редакторських процесів, зокрема перевірку граматики, стилістики та структурної цілісності тексту. Це сприяє оптимізації виробничого циклу та скороченню часу підготовки видання до друку. Водночас автоматизація не усуває потреби у професійному редакторі, а трансформує його функції, зміщуючи акцент із технічного редагування на концептуальну та аналітичну роботу.

Окремим напрямом цифровізації є використання генеративних неймереж у сфері книжкового дизайну та ілюстрування. Сучасні системи штучного інтелекту, зокрема Midjourney, DALL-E та інші платформи генерації зображень, дозволяють створювати візуальні концепції для обкладинок, рекламних матеріалів та ілюстрацій. Подібні технології значно скорочують час

виробництва та знижують витрати на створення візуального контенту. Однак їх використання також породжує дискусії щодо авторства, етичності та художньої цінності ІІІ-контенту.

Важливим аспектом цифрової трансформації видавничої діяльності є маркетингова аналітика. Використання великих даних та алгоритмів штучного інтелекту дозволяє аналізувати читацькі вподобання, прогнозувати комерційний потенціал видань і формувати персоналізовані маркетингові стратегії. У результаті видавництва отримують можливість оперативніше реагувати на зміни ринку та ефективніше планувати видавничі портфелі.

Стратегічного значення для розвитку видавничої галузі набуває державна підтримка читання та популяризації української книги. В умовах війни культурна політика стає важливим елементом національної безпеки, а підтримка книговидавання - інструментом зміцнення культурного простору держави.

Однією з найбільш помітних державних ініціатив стала програма «ЄКнига», спрямована на підтримку читання серед молоді. Надання фінансової допомоги 18-річним громадянам України на придбання книжок стимулює попит на вітчизняну книжкову продукцію та сприяє формуванню сталих читацьких практик серед молодого покоління. За даними Українського інституту книги, програма стала важливим інструментом підтримки внутрішнього книжкового ринку та залучення нової аудиторії до читання [20].

Водночас стратегічним напрямом розвитку залишається реалізація загальнодержавних концепцій підтримки книговидавання. Подібні програми передбачають модернізацію поліграфічної галузі, розширення мереж книгорозповсюдження, підтримку незалежних видавництв та активну міжнародну присутність української книги. Особливого значення набуває участь українських видавців у міжнародних книжкових ярмарках і культурних проєктах, що сприяє інтеграції України у світовий культурний простір.

Суттєві трансформації відбуваються також у сфері формування видавничого контенту. Після 2022 року українські видавництва дедалі активніше орієнтуються на підтримку національного автора та розвиток української літератури. Упродовж тривалого часу український книжковий ринок значною мірою залежав від перекладної продукції та російського книжкового імпорту. Однак сучасні умови сприяли переосмисленню культурних пріоритетів і посиленню уваги до вітчизняного літературного продукту.

Показовою є діяльність окремих українських видавництв, які свідомо формують видавничі портфелі виключно з творів українських авторів. Подібний підхід сприяє розвитку української літературної культури, формуванню внутрішнього авторського середовища та подоланню постколоніальних культурних моделей.

Особливого розвитку набуває український нон-фікшн, військова література, сучасна художня проза та популярна історична література. Видавництва активно заповнюють тематичні ніші, які раніше були представлені переважно перекладними виданнями. Значний попит спостерігається на книги про історію України, військову техніку, національну культуру та сучасний воєнний досвід.

Окремим напрямом є переосмислення української класики та створення сучасних форматів репрезентації літературної спадщини. Перевидання класичних творів із новим дизайном, ілюстраціями та адаптованими форматами сприяють популяризації української літератури серед молодшої аудиторії.

Важливою стратегічною тенденцією є подолання колоніальних наративів у культурному просторі. Сучасна українська література дедалі активніше переосмислює історичні образи, національну ідентичність та культурну пам'ять. Це простежується як у художній літературі, так і в жанрових текстах, популярній культурі та сучасному фанфікшні.

Не менш важливим стратегічним напрямом розвитку видавничої діяльності є модернізація правового поля та захист інтелектуальної власності. В умовах цифровізації та розвитку штучного інтелекту традиційні механізми авторського права вже не повністю відповідають сучасним викликам. Саме тому Україна поступово адаптує законодавство до європейських стандартів у сфері цифрового контенту та інтелектуальної власності.

Особливого значення набуває гармонізація українського законодавства з положеннями Директиви Європейського Союзу 2019/790 щодо авторського права у цифровому середовищі. Це передбачає посилення відповідальності інтернет-платформ за нелегальне поширення контенту та вдосконалення механізмів захисту авторських прав у мережі [44].

У контексті розвитку штучного інтелекту важливим є питання правового статусу контенту, створеного комп'ютерними програмами. Українське законодавство вже містить елементи регулювання ШІ-контенту, зокрема впровадження права особливого роду (*sui generis*) на неоригінальні об'єкти, згенеровані штучним інтелектом. Це створює правові механізми для визначення власників прав на подібний контент.

Суттєвою проблемою сучасного цифрового середовища залишається піратство. Нелегальне поширення електронних книг і цифрового контенту негативно впливає на економіку видавничої галузі та знижує прибутковість книжкового бізнесу. Саме тому стратегічного значення набуває впровадження нових технологій захисту контенту, зокрема цифрових водяних знаків, DRM-систем та блокчейн-рішень [25].

Окремої уваги потребує розвиток альтернативних механізмів вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. Використання медіації та інших позасудових форм врегулювання конфліктів може сприяти швидшому та ефективнішому захисту прав авторів і видавців.

Важливим напрямом стратегічного розвитку є оптимізація бізнес-моделей видавничої діяльності. У сучасних умовах видавництва прагнуть

зменшити залежність від традиційних ритейлерів і розширюють систему прямих продажів через власні онлайн-магазини та цифрові платформи. Подібна модель дозволяє скорочувати витрати на посередників і забезпечує ефективнішу взаємодію з читацькою аудиторією.

Перспективною тенденцією є також розвиток технології Print-on-Demand («друк на вимогу»), яка дозволяє друкувати книги лише після оформлення замовлення. Це сприяє мінімізації складських витрат і зменшує ризики перевиробництва книжкової продукції.

Особливого значення у сучасному видавничому середовищі набуває цифровий маркетинг. Соціальні мережі, книжкові блоги та онлайн-спільноти дедалі активніше впливають на читацькі вподобання та формування книжкових трендів. BookTok, Bookstagram і тематичні цифрові спільноти фактично перетворюються на нових агентів культурного впливу, здатних визначати комерційний успіх окремих видань.

Таким чином, стратегічні напрями розвитку редакційно-видавничої діяльності пов'язані з комплексною модернізацією видавничої галузі відповідно до сучасних цифрових, культурних і соціальних викликів. Інтеграція штучного інтелекту, підтримка національного книговидавництва, розвиток правового регулювання, цифрового маркетингу та нових бізнес-моделей створюють передумови для подальшої трансформації українського видавничого середовища та зміцнення його конкурентоспроможності в умовах глобального інформаційного простору.

4.3. Практичні механізми вдосконалення редакційно-видавничого процесу в Україні

В умовах цифрової трансформації суспільства, розвитку інформаційних технологій та викликів, спричинених повномасштабною війною, українська видавнича галузь потребує впровадження нових механізмів удосконалення редакційно-видавничого процесу. Сучасні тенденції свідчать про необхідність

поєднання технологічних інновацій, державної підтримки, нових маркетингових підходів, удосконалення правового регулювання та системної роботи з українськими авторами. Комплексне застосування цих інструментів здатне забезпечити конкурентоспроможність вітчизняного книговидання в умовах глобального ринку та сприяти формуванню стійкого культурного середовища.

Одним із найперспективніших напрямів розвитку редакційно-видавничого процесу є використання технологій штучного інтелекту. Сучасні генеративні моделі вже активно застосовуються на різних етапах підготовки видань, дозволяючи оптимізувати рутинні операції та скорочувати часові витрати на обробку інформації. Зокрема, нейромережі можуть використовуватися для створення анотацій, підготовки рекламних текстів, структурування великих масивів даних, аналізу рукописів та виявлення мовних помилок. Хоча такі інструменти не здатні повністю замінити професійного редактора, вони суттєво підвищують ефективність його роботи та дозволяють зосередитися на творчих і аналітичних аспектах редагування.

Важливого значення набуває також застосування штучного інтелекту у сфері дизайну. Сервіси генерації зображень, такі як Midjourney та DALL-E, надають можливість оперативно створювати концепції обкладинок, рекламні матеріали та ілюстрації. Для невеликих видавництв це відкриває нові можливості щодо скорочення витрат на підготовку візуального контенту. Водночас використання подібних технологій потребує врахування правових аспектів, пов'язаних із ліцензуванням та використанням результатів генерації. Перспективним напрямом є також автоматизація процесів верстки. Сучасні цифрові системи здатні аналізувати структуру тексту, адаптувати макети під різні формати та значно прискорювати підготовку як друкованих, так і електронних видань.

Суттєву роль у розвитку видавничої галузі відіграє державна підтримка. Після початку повномасштабного вторгнення питання стимулювання читання

та підтримки книжкового ринку набули особливої актуальності. Одним із найуспішніших прикладів державної політики у цій сфері стала програма «Книга», яка передбачає надання фінансової допомоги молоді для придбання книжкової продукції. Її впровадження не лише сприяє популяризації читання серед молодого покоління, але й створює додатковий попит на українському книжковому ринку. Позитивні результати реалізації програми свідчать про ефективність механізму прямого фінансового стимулювання споживання культурного продукту.

Перспективним напрямом є також розширення державних програм підтримки читання шляхом інтеграції книжкової продукції до інших соціальних ініціатив. Зокрема, можливість використання коштів програми «Паунок школяра» для придбання книжок сприяє формуванню читацьких практик серед дітей та підлітків. Водночас важливими залишаються модернізація поліграфічної інфраструктури, підтримка перекладацьких проєктів, розвиток бібліотечних фондів та забезпечення участі українських видавців у міжнародних книжкових ярмарках і виставках.

Значних змін зазнають і маркетингові механізми просування книжкової продукції. Розвиток цифрових комунікацій поступово змінює традиційні рекламні інструменти. Вагомий вплив на формування читацьких уподобань сьогодні мають книжкові блогери та тематичні спільноти у соціальних мережах. Представники Bookstagram і BookTube виконують роль своєрідних посередників між видавництвами та аудиторією, популяризуючи нові видання, формуючи рейтинги популярності та створюючи додатковий інформаційний простір навколо книги. Для сучасних видавництв співпраця з такими лідерами думок стала невід'ємною частиною маркетингової стратегії.

Паралельно зростає значення власних каналів дистрибуції. Створення інтернет-магазинів та розвиток прямих продажів дозволяє видавництвам зменшувати залежність від торговельних мереж, отримувати безпосередній контакт із читачами та ефективніше аналізувати їхні потреби. Додатковим

механізмом оптимізації видавничого процесу є технологія друку на вимогу (Print-on-Demand), що передбачає виготовлення книги лише після отримання замовлення. Такий підхід мінімізує ризики, пов'язані з надлишковими накладками, та створює можливості для видання спеціалізованої або нішевої літератури.

Не менш важливим напрямом удосконалення редакційно-видавничого процесу є оновлення правового та етичного регулювання. Стрімкий розвиток цифрових технологій актуалізує питання авторського права, особливо щодо контенту, створеного із застосуванням штучного інтелекту. Одним із можливих механізмів правового врегулювання є використання права особливого роду (*sui generis*), що дозволяє визначити правовий статус неоригінальних об'єктів, створених за допомогою комп'ютерних програм без безпосередньої творчої участі людини. Такий підхід сприяє формуванню більш чітких правил використання результатів автоматизованої генерації контенту.

Важливим інструментом удосконалення галузі є також розвиток альтернативних способів вирішення суперечок у сфері інтелектуальної власності. Застосування медіації та інших позасудових механізмів дозволяє оперативніше та економічно ефективніше врегульовувати конфлікти між авторами, видавцями та правовласниками. Поряд із цим актуальним залишається питання боротьби з цифровим піратством. Ефективними інструментами протидії незаконному поширенню контенту можуть виступати цифрові водяні знаки, системи моніторингу порушень авторського права та співпраця з інтернет-платформами щодо видалення нелегальних копій творів [25].

Окремої уваги потребує підтримка національного автора та розвиток редакторського менторства. У сучасних умовах дедалі більше українських видавництв працюють із фахівцями різних галузей, які мають експертні знання, але не володіють професійними навичками літературного письма. У таких випадках редактор виконує не лише функцію мовного чи літературного

опрацювання тексту, а й виступає наставником, який допомагає авторові структурувати матеріал, адаптувати його до потреб цільової аудиторії та сформувати логіку викладу. Практика поетапної підготовки рукопису, що передбачає роботу над окремими розділами та постійний зворотний зв'язок між автором і редактором, сприяє підвищенню якості майбутнього видання.

Важливим аспектом розвитку українського книговидання є також підтримка власного авторського середовища. Тривалий час значну частину ринку становила перекладна література, однак сучасні тенденції свідчать про зростання попиту на твори українських авторів. Розвиток програм підтримки письменників, літературних резиденцій, творчих конкурсів та редакторських майстерень сприяє формуванню нових поколінь авторів і зміцненню позицій української книги як на національному, так і на міжнародному рівні.

Отже, вдосконалення редакційно-видавничого процесу в Україні потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні інновації, державну підтримку, модернізацію маркетингових інструментів, удосконалення правового регулювання та системну роботу з національними авторами. Реалізація зазначених механізмів дозволить підвищити ефективність діяльності видавництв, забезпечити конкурентоспроможність української книги та сприятиме подальшому розвитку національного культурного простору.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження сучасного редакційно-видавничого процесу в Україні в контексті суспільних, культурних та технологічних трансформацій. Проведений аналіз дозволив досягти поставленої мети дослідження та виконати визначені завдання.

У результаті опрацювання наукової літератури встановлено, що редакційно-видавничий процес є багатокomпонентною системою, яка охоплює підготовку, виробництво, просування та поширення видавничої продукції. Сучасні наукові підходи демонструють розширення меж традиційного розуміння видавничої діяльності, що пов'язано з цифровізацією комунікаційного простору, розвитком мультимедійних форматів та зміною моделей споживання контенту.

На основі аналізу методологічних підходів визначено, що дослідження сучасного видавничого процесу потребує комплексного використання історичного, порівняльного, системного, аналітичного та культурологічного методів. Такий підхід дозволяє розглядати книговидання не лише як виробничу діяльність, а і як важливий елемент культурної та інформаційної політики держави.

У ході дослідження сучасного стану видавничої справи в Україні виявлено, що основними тенденціями розвитку редакційно-видавничого процесу є цифровізація виробничих етапів, активне використання соціальних мереж для просування книжкової продукції, зростання ролі електронної комерції, розширення мультимедійних форматів та посилення орієнтації на потреби цільової аудиторії. Встановлено, що українські видавництва поступово адаптуються до нових умов функціонування ринку та активно впроваджують інноваційні інструменти комунікації з читачами.

Доведено, що соціокультурні чинники суттєво впливають на трансформацію книжкового ринку. Одним із проявів цих змін є феномен фанфікшну, який сьогодні виступає не лише формою аматорської творчості, а

й середовищем формування нових читацьких спільнот, майданчиком для розвитку авторських навичок та джерелом нових літературних практик. Встановлено, що взаємодія професійної літератури та фанатських текстових спільнот сприяє демократизації сучасного літературного процесу.

Аналіз впливу повномасштабної війни на книжковий ринок України засвідчив суттєві зміни у структурі читацьких інтересів. Спостерігається зростання попиту на українську історичну літературу, документалістику, мемуаристику, воєнну прозу та видання, присвячені питанням національної ідентичності. Одночасно посилився інтерес до художніх творів, які виконують психологічно підтримувальну функцію та допомагають читачам адаптуватися до складних суспільних обставин.

Установлено, що серед комерційно успішних жанрів сучасного книжкового ринку особливе місце посідає романтична комедія. Популярність цього жанру пояснюється його здатністю поєднувати розважальну функцію із задоволенням потреб аудиторії в емоційній стабільності, психологічному комфорті та позитивному досвіді читання.

Дослідження інноваційних форматів сучасного книговидавання дозволило визначити артбук як окремий феномен видавничого процесу, що поєднує мистецьку, інформаційну та маркетингову складові. Встановлено, що артбуки сьогодні виконують не лише презентаційну функцію, а й виступають важливим інструментом формування культурних брендів та залучення нових аудиторій до книжкового продукту. Аналіз українських практик підтвердив поступове зростання інтересу до цього формату та його перспективність для розвитку вітчизняного видавничого ринку.

З'ясовано, що міжмедійні адаптації є одним із ключових напрямів трансформації сучасного редакційно-видавничого процесу. Взаємодія книжкової та ігрової індустрії сприяє розширенню аудиторії літературних творів, створенню нових моделей споживання контенту та формуванню трансмедійних культурних продуктів. Особливу перспективу для українського

ринку становлять проєкти, засновані на національній літературній спадщині та сучасних українських культурних наративах.

У результаті дослідження проблем функціонування сучасного видавничого середовища встановлено, що ключовими викликами залишаються економічна нестабільність, наслідки війни для інфраструктури книжкового ринку, цифрове піратство, конкуренція з іншими формами медіаспоживання та необхідність адаптації до новітніх технологій. Водночас виявлено значний потенціал галузі до модернізації та подальшого розвитку.

Обґрунтовано, що перспективними напрямками вдосконалення редакційно-видавничого процесу в Україні є впровадження технологій штучного інтелекту на окремих етапах підготовки видань, розвиток цифрових каналів дистрибуції, підтримка державних програм популяризації читання, удосконалення правового регулювання використання цифрового контенту, розвиток друку на вимогу та розширення програм підтримки українських авторів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання сформульованих висновків та рекомендацій у діяльності українських видавництв, редакцій, культурних інституцій і закладів вищої освіти під час розроблення стратегій розвитку видавничої діяльності в умовах цифрової трансформації.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у поглибленому вивченні впливу технологій штучного інтелекту на редакторську діяльність, дослідженні економічної ефективності мультимедійних видавничих проєктів, аналізі ролі цифрових читацьких спільнот у формуванні книжкового ринку, а також вивченні механізмів інтеграції українського книговидання до світового культурного та інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Афонін О. Про долю українського книговидавництва: реальність і перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 9. С. 10-15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2020_9_4.
2. Буряк С. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2019 року. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 3. С. 5–13.
3. Воронцова А. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2023 року // *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 4. С. 9–17 URL: https://libkor.com.ua/storage/php/periodic_theme_files/VKP_%E2%84%96_4_2024_S_9%E2%80%9317.pdf
4. Воронцова А., Музиченко Н. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2024 року. *Вісник Книжкової палати*. 2025. №5. С. 21–29. <http://visnyk.ukrbook.net/article/view/332265>
5. Видавництво «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» URL: https://store.ababahalamaha.com.ua/?srsltid=AfmBOoojklxhCO7Zf8QePj_mh9kTJzIQ1wHXmOeeYvr_enndjEmREAV
6. Видавництво "Наш Формат" URL: <https://surl.li/qxajda>
7. Видавництво "Видавництво Старого Лева" URL: <https://surl.li/vpjasb>
8. Видавнича галузь України: огляд сектора. Заключний звіт 2020 / British Council, Український інститут книги. Київ, 2021. 84 с.
9. Випуск книжкової продукції України. Офіційний вебсайт Книжкової палати України. URL: http://www.ukrbook.net/statistika_.html#neperiod
10. Випуск періодичних і продовжуваних видань. Офіційний вебсайт Книжкової палати України. URL: http://www.ukrbook.net/statistika_.html#period
11. Видавництво Старого Лева URL: <https://starylev.com.ua/bookstore/category--paperovi-knyzhky/category--elektronni-knyzhky/series--knygy-ukrayinski-avtoriv>

12. Вплив подій в Україні на літературні смаки і нові публікації
[Електронний ресурс] // ТСН. – 2024. – 29 жовтня. – Режим доступу:
<https://tsn.ua/ukrayina/vpliv-podiy-v-ukrayini-na-literaturni-smaki-i-novi-publikaciyi-2689557.html> .
13. Державна служба статистики України. Офіційний сайт.
URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Женченко М. І. Цифрові трансформації видавничої галузі : монографія
/ за наук. ред. В. Різуна. Вид. 2-ге, виправл. Київ : Жнець, 2018. 436 с.
15. Зелінська Н. Місце видавничої справи в системі соціальних
комунікацій. Держава та регіони. Сер.: Гуманітарні науки. Запоріжжя,
2008. № 4. С. 82–87.
16. Звіти Державного комітету телебачення і радіомовлення України про
стан книговидання та друку. URL:
<https://comin.gov.ua/gromadyanam/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/zviti>
17. Іщук Ю., Варламова М. Цифровізація видавничої справи як складової
глобальних креативних індустрій. Економіка і організація управління.
2024, 15–24. DOI: https://doi.org/10.31558/23_07-2318.2023.4.2.
18. Кваско, А., Сухорукова, О. Стан та тенденції розвитку видавничо-
поліграфічної галузі України. *Економіка та суспільство*, 2023. (51).
URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-42>
19. Клуб сімейного дозвілля URL: <https://surl.li/lrjrkn>
20. Міністерство культури та інформаційної політики України. Програми
підтримки читання. URL: <https://mcip.gov.ua>
21. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України URL:
<https://surl.li/efjcbk> .
22. Панфьорова М. О. Парадокс легітимації в контексті українського
фанфікшну. 2024. URL: <https://nrplit.ukma.edu.ua/article/view/325068>

- 23.Патра С. Буктрейлер як засіб реклами книговидавничої продукції. Відкритий міжнародний університет розвитку людини Україна». URL: <http://www.vmurol.com.ua>
- 24.Про авторське право та суміжні права. Закон України зі змінами URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 18.12.2025).
- 25.Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах:Закон України від 5 липня 1994 року №80/94 ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 10.12.2025).
- 26.Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі:Україні Указ Президента: м. Київ від 31 липня 2000 року №928/2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000> (дата звернення 08.10.2025).
- 27.Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року №2657-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення 24.09.2025).
- 28.Про національну програму інформатизації: від 1 грудня 2022 року № 2807-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20> (дата звернення 10.10.2025).
- 29.Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015pp:від 9 січня 2007 року №537-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення 15.10.2025).
- 30.Редакторська справа: сучасний стан і перспективи розвитку : колективна монографія / за заг. ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. URL: <https://surl.li/gsqgug>.

- 31.Салганік С. Українська література процвітає попри війну: 54% читачів обирають українські книжки [Електронний ресурс] / С. Салганік // УНН. – 2024. – 23 квіт. – Режим доступу: <https://unn.ua/en/news/ukrainian-literature-is-thriving-despite-the-war-54percent-of-readers-choose-ukrainian-books>
- 32.Сенченко М. Книга як засіб покращення іміджу України в умовах інформаційних війн. Вісник Книжкової палати. 2016. № 9. С. 3–9.
- 33.Сенченко М. І. Аналіз діяльності видавничої галузі України в умовах війни. Вісник Книжкової палати. 2024. № 1. С. 5–12.
- 34.Ситник О. В. Явище технофобії в контексті впровадження технологій ІІІ у видавничі процеси // Обрії друкарства. 2024. № 2 <https://horizons.vpi.kpi.ua/article/view/310353?utm>
35. Український інститут книги. Аналітичні огляди ринку читання. URL: <https://ubi.org.ua>.
- 36.Український інститут книги. Читання під час війни: аналітичний звіт. Київ, 2023. URL: <https://ubi.org.ua>.
- 37.Українська видавнича асоціація. URL: <https://upa.ua/pokaznyky-knyzhkovoyi-galuzi-ukrayiny-2024/>
- 38.Українська видавнича асоціація. Показники книжкової галузі України / 2024. : <https://upa.ua/pokaznyky-knyzhkovoyi-galuzi-ukrayiny-2024>
- 39.Українська правда. Життя. : <https://life.pravda.com.ua/culture/2019/10/25/238673/>
- 40.Читомо. Зеленський підписав закон, який забороняє піратство та публікацію творів російських авторів [Електронний ресурс]. 27 черв. 2023. URL: <https://surl.li/ibfhhj> .
- 41.Читомо. Український книжковий ринок під час війни: тенденції та виклики. 2023. URL: <https://surl.li/agqaly>

- 42.Читомо. У Steam вийшла українська гра за мотивами «Тигроловів» Івана Багряного // 10 трав. 2026. URL: <https://chytomo.com/u-steam-vyjshla-ukrainska-hra-za-motyvamy-tyhroloviv-ivana-bahrianoho/>
- 43.Deckbar A. Interaction, Feedback and Negotiation in Serial Fanfiction. 2023. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s41244-023-00309-y>.
- 44.Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council on copyright and related rights in the Digital Single Market. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text
45. Gamespot Staff. *The Witcher Q&A – Making a Fantasy Role-Playing Game for Grown-Ups* [Електронний ресурс] // GameSpot. 2007. 31 May. URL: <https://www.gamespot.com/articles/the-witcher-qanda-making-a-fantasy-role-playing-game-for-grown-ups/1100-6171783/>.
- 46.Hutcheon L. A Theory of Adaptation. — London : Routledge— URL: <https://surl.li/gjvpvj>.
- 47.Nguyen D. et al. Big data meets storytelling: using machine learning to predict popular fanfiction. 2024. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13278-024-01224-x>.
- 48.Tate Modern. : <https://www.tate.org.uk/research/tate-papers/02/new-media-art-and-the-gallery-in-the-digital-age>.
- 49.Silberstein-Bamford F. Fanfiction as a reading paradigm. 2024. URL: <https://surl.li/fykddj>.
- 50.Wu Y., Martin P. The narrativization of ludic elements in videogame fanfiction. 2023. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/13548565231208925>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

АНАЛІЗ ПЕРЕЛІКУ НАЙКРАЩИХ КНИЖОК 2025 РОКУ ЗА ВЕРСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО ПЕН

Таблиця А.1

Розподіл видань за тематичними категоріями

Категорія	Кількість позицій
Художня література (проза, поезія, драматургія, переклади)	127
Нонфікшн	28
Есеїстика	30
Біографії, мемуари, інтерв'ю, епістолярій, щоденники	17
Подорожні нариси та репортажі	1
Видання для дітей та підлітків	31
Мистецькі видання	12
Гуманітаристика	9
Усього	255*

* У загальній кількості окремі видання можуть належати одночасно до кількох підкатегорій художньої літератури. Офіційно у списку Українського ПЕН представлено 252 книжки.

Таблиця А.2

Найбільш представлені видавництва у списку

Видавництво	Приклади видань
Видавництво Старого Лева	«Книга Еміля», «Вівці цілі», «Мисливці повертаються завжди»
Темпора	«Шмуль і Марта», «Одержимість», «Ціль припинила існування»
Vivat	«Ким ми були», «Великодня класика», «29 століть»

Видавництво	Приклади видань
Лабораторія	«Нерухомість», «Бірнамський ліс», «Світлана Ославська. На власній шкірі»
Дух і Літера	«Присмерк імперії», «У Всесвіті, на сонячному боці», «Мімезис»
Meridian Czernowitz	«Вечір у Стамбулі», «Тонкий лід», «Наживо»
Віхола	«Шалені тексти», «Відьма в народних уявленнях українців», «Проти культурної амнезії»

Таблиця А.3

Основні тенденції книжкового ринку України у 2025 році

Тенденція	Характеристика
Розвиток сучасної української прози	Висока представленість романів, збірок оповідань та антологій сучасних українських авторів
Воєнна тематика	Війна залишається однією з центральних тем художньої літератури, есеїстики, поезії та документалістики
Активне перекладне книговидання	Представлено значну кількість перекладів сучасної та класичної світової літератури
Зростання інтересу до історичної пам'яті	Популярність видань про українську історію, національну ідентичність та деколонізацію
Розвиток документальної літератури	Збільшення кількості нонфікшну, присвяченого війні, культурі та суспільним процесам
Посилення ролі дитячої літератури	Активне видання книжок для дітей та підлітків українських авторів і перекладних творів
Розвиток гуманітаристики та мистецького книговидання	Видання з історії культури, мистецтвознавства, архітектури та літературознавства займають помітне місце у списку

АНАЛІЗ ПЕРЕЛІКУ НАЙКРАЩИХ КНИЖОК 2024 РОКУ ЗА ВЕРСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО ПЕН

Таблиця Б.1

Розподіл видань за тематичними категоріями

Категорія	Орієнтовна кількість позицій
Художня література	78
Нонфікшн	39
Есеїстика	10
Біографії, мемуари, інтерв'ю, щоденники	6
Подорожні нариси та репортажі	5
Видання для дітей та підлітків	30
Мистецькі видання	20
Гуманітаристика	7
Усього	201

Таблиця Б.2

Найбільш представлені видавництва у списку

Видавництво	Приклади видань
Видавництво Старого Лева	«Свідчення», «Будемо жити вічно», «Живі. Зрозуміти українську літературу»
Vivat	«Битись не можна відступити», «Мисливці за щастям», «Як українці зруйнували імперію зла»
Дух і Літера	«Сміх згаслої ватри», «Народження Східної Європи», «У напрямку Ксенополісу»
Meridian Czernowitz	«Арабески», «Пісня відкритого шляху», «Тонкий лід»
Лабораторія	«З нами житиме еласмотерій», «Там, де заходить сонце», «Дім на краю світу»
Темпора	«Книга для дітей», «Війна», «Анна Ін у гробницях світу»
Komubook	«Катананхе», «Осінь для ангела», «Точка У»

Таблиця Б.3

Основні тенденції книжкового ринку України у 2024 році

Тенденція	Характеристика
Воєнна тематика	Значна частина художніх і документальних видань присвячена війні, досвіду військових та цивільних
Розвиток української прози	Зростання кількості сучасних українських романів, оповідань і перевидань класики
Популярність поезії	Висока представленість поетичних збірок, зокрема пов'язаних із воєнним досвідом
Зростання нонфікшну	Попит на історичну, культурологічну та суспільно-політичну літературу
Розвиток дитячого книговидавання	Велика кількість нових українських видань для дітей та підлітків
Активізація мистецького книговидавання	Поява каталогів, артбуків, досліджень мистецтва та культурної спадщини
Перекладна література	Розширення асортименту перекладів сучасної та класичної світової літератури

ДОДАТОК В

АНАЛІЗ ПЕРЕЛІКУ НАЙКРАЩИХ КНИЖОК 2023 РОКУ ЗА ВЕРСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО ПЕН

Таблиця В.1

Категорія	Кількість позицій
Художня література (українська проза, поезія, зарубіжна література)	53
Нонфікшн	34
Есеїстика	10
Біографії, мемуари, інтерв'ю, щоденники	9
Подорожні нариси та репортажі	4
Видання для дітей та підлітків	52
Мистецькі видання	9
Гуманітаристика	8
Усього	179

Таблиця В.2

Видавництво	Приклади видань
Видавництво Старого Лева	«Драбина», «Люди на каві», «Розламані люди»
Vivat	«Бабуся вмирати не любила», «Дім солі», «Словник війни»
Лабораторія	«Дзвінка. Українка, народжена в СРСР», «За Перекопом є земля», «Наше. Спільне.»
Темпора	«Коли відлітають серпокрильці», «Лорд Джим», «Емпусіон»
Дух і Літера	«Блискавка зустрічає воду і вітер», «Подорож до країни Зе-Ка», «Війна і інтелект»
Віхола	«Дні тривоги», «Навій», «Бунт проти імперії»
Навчальна книга – Богдан	«Інжир», «Годинник Аріадни», «Дядько Барбатко сміється»

Видавництво	Приклади видань
Видавництво Анетти Антоненко	«Той божевільний рік», «Петрикор», «Зонтаг. Життя і творчість»

Таблиця В.3

Тенденція	Характеристика
Воєнна тематика	Значна частина художніх творів, поезії, есеїстики та документалістики присвячена російсько-українській війні та її наслідкам
Розвиток української прози	Висока представленість сучасних українських романів, повістей та збірок оповідань
Активне зростання нонфікшну	Популярними залишаються історичні, культурологічні, суспільно-політичні та науково-популярні видання
Популярність поезії	Вагоме місце займають поетичні збірки сучасних українських авторів, зокрема військової тематики
Розвиток дитячого книговидавання	Представлено широкий спектр видань для дітей та підлітків українських і зарубіжних авторів
Перекладна література	Висока частка перекладів сучасної та класичної світової літератури
Посилення інтересу до історичної пам'яті	Помітна кількість книжок присвячена історії України, національній ідентичності та культурній спадщині
Розвиток гуманітаристики та мистецьких видань	Представлені праці з філософії, літературознавства, культурології, мистецтвознавства та дизайну

ДОДАТОК Г

А АНАЛІЗ ПЕРЕЛІКУ НАЙКРАЩИХ КНИЖОК 2022 РОКУ ЗА ВЕРСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО ПЕН

Таблиця Г.1

Розподіл видань за тематичними категоріями

Категорія	Кількість позицій
Художня література (українська проза, поезія, зарубіжна література, антології)	41
Нонфікшн	12
Есеїстика	7
Біографії, мемуари, інтерв'ю, епістолярії	11
Подорожні нариси та репортажі	5
Видання для дітей та підлітків	32
Мистецькі видання	13
Гуманітаристика	8
Усього	129

Джерело: за матеріалами списку найважливіших українських книжкових новинок за версією Українського ПЕН за 2022 рік.

Таблиця Г.2

Найбільш представлені видавництва у списку

Видавництво	Приклади видань
Видавництво Старого Лева	«Її порожні місця», «Нічні купання в серпні», «Діти повітряних тривог»
Темпора	«Інклюзія», «Мовчання цезію», «Момент ведмедя»
Віхола	«Місто», «Танці з кістками», «Перемагати українською»

Видавництво	Приклади видань
Дух і Літера	«Мовчання цезію», «Сучасність у кризі», «Культурний поліморфізм українського світу»
Vivat	«Тіло веде лік», «Жерар-партизан», «Мої вимушені канікули»
Човен	«Ти наче камінь їла», «Нещасна земля», «Сєверодонецьк. Репортажі з минулого»
Видавець Олександр Савчук	«Спомини», «Київ: Провідник», «Любов Панченко: Повернення»
Крокус	«Триматись за руки, сестричко», «Диктувала це сорока, а записував їжак», «Усього по два»

Таблиця Г.3

Основні тенденції книжкового ринку України у 2022 році

Тенденція	Характеристика
Воєнна тематика	Центральна тема книжкового року; представлена в художній літературі, поезії, репортажах, щоденниках та документалістиці
Осмислення досвіду війни	З'являються перші книжки про повномасштабне вторгнення, свідчення очевидців та документальні хроніки
Переважання українського авторства	Значна частина видань створена українськими письменниками, журналістами, істориками та науковцями
Розвиток дитячої літератури	Попри війну активно виходять нові книжки для дітей і підлітків, які допомагають осмислювати події сучасності
Популярність перекладної літератури	Видавці продовжують знайомити читачів із сучасною та класичною світовою літературою
Зростання інтересу до історії та ідентичності	Високий попит мають видання з історії України, культури, філософії та національної пам'яті

Тенденція	Характеристика
Розвиток документалістики та репортажу	Важливе місце займають свідчення про війну, журналістські розслідування та репортажі
Збереження мистецького книговидання	Попри складні умови видаються альбоми, артбуки та дослідження з архітектури, фотографії та мистецтва

ДОДАТОК Д

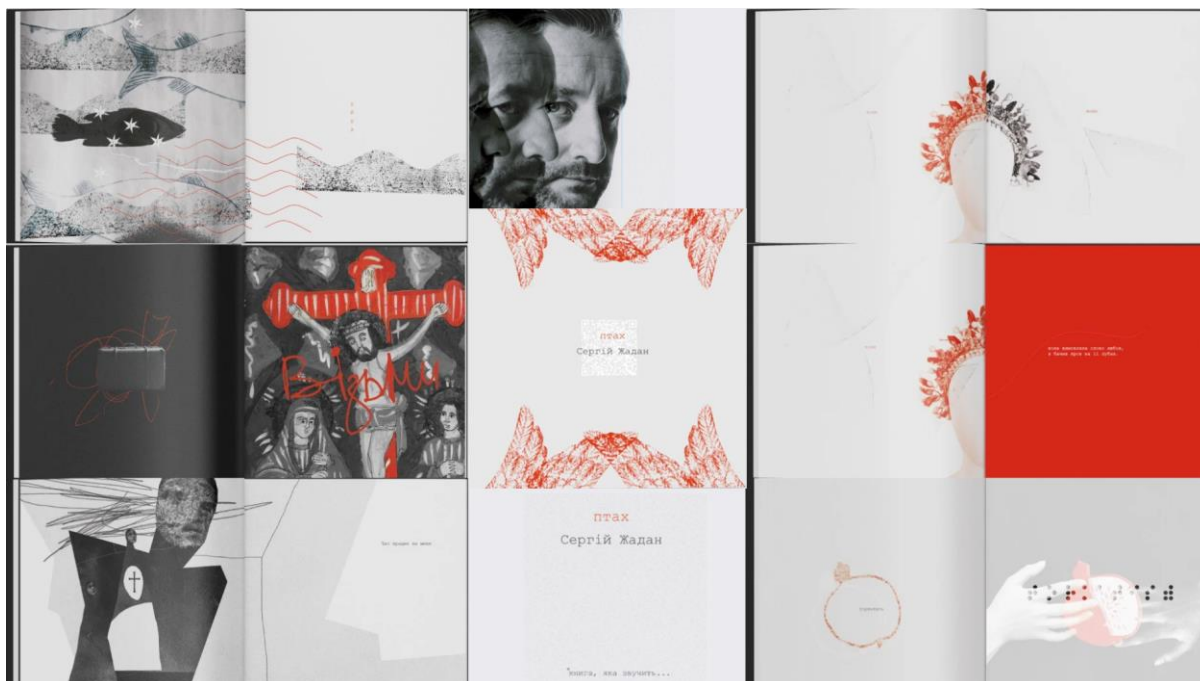

Рисунок Д1 С. Жадан - "Птах" артбук

Рисунок Д2 Спільнота Мальовій – «Український бестіарій»